

16+

Мімі

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 4 (5265) 26 студзеня 2024 г.

ISSN 0024-4686

Мясцовасці,
постаці,
падзеі
стар. 6

Гумар
у вершах
і прозе
стар. 12—13

Уражанні
малодых
творцаў
стар. 16

Трагедыя, якая не павінна паўтарыцца

Фота Кастуся Дробава.

Фрагмент мемарыяльнай кампазіцыі «Брама памяці» ў Трасцянеццы.

Кожны год у канцы студзеня адзначаецца Дзень памяці ахвяр Халакосту. 27 студзеня савецкія войскі вызвалілі адзін з самых страшных нацысцкіх лагераў смерці Аўшвіц-Біркенau, вядомы таксама па польскай назве Асвенцім. Гэта толькі адзін з мноства лагераў, у якіх гітлераўцы планерна ажыццяўлялі прынятае на дзяржаўным узроўні «Канчатковае рашэнне яўрэйскага пытання».

Нацысцкая Германія і яе прыхільнікі ў 30-х гадах мінулага стагоддзя задаліся мэтай знішчыць яўрэйскае насельніцтва Еўропы. Гэты працэс пачаўся ў 1933 годзе, практычна адразу пасля таго, як нацысты прыйшлі да ўлады. На працягу Другой сусветнай вайны немцы арганізавана, сістэматычна ажыццяўлялі свой жадлівы план. У выніку на тэрыторыі Еўропы было забіта каля 6 мільёнаў яўрэяў.

Халакост стаў асобнай тэмай у гісторыі памяці пра Вялікую Айчынную вайну. Найважнейшым аспектам асэнсавання гэтай трагедыі ў Беларусі выступае і мастацкая культура. Сярод найбольш яркіх прадстаўнікоў жывапісу, якія рэпрэзентавалі тэму Халакосту, варта адзначыць Руслана Дар'іна («Малітва праклёну»), Вячаслава Юргенсона («Асуджанасць»), Віктара Сагановіча («Малітва. Халакост на Піншчынене»), Яўгенія Таламая («Калі 6 камяні маглi гаварыць...»), Рыгора Турына («Жнівень 1941... Казляковічы»), графіка Рамана Сустава і многіх іншых. Велізарную ролю ва ўвекавечанні памяці пра ахвяр нацыстаў адыграў і вядомы беларускі архітэктар Леанід Левін, адзін з аўтараў мемарыяльных комплексаў «Хатынь», «Яма», комплексаў, прысвечаных вязням гета ў Слуцку, Гарадзеі. Сярод вядомых скульптураў варта згадаць Аляксандра Фінскага (мемарыяльны комплекс «Яма»), Максіма Петруля (мемарыял-помнік ахвярам Мінскага гета на вуліцы Сухой), Канстанціна Касцючанку (мемарыяльная кампазіцыя «Брама памяці» ў Трасцянеццы) і іншых.

«ЛіМ»-акцэнт

Афіцыйна. Падрыхтоўка да правядзення чарговага пасяджэння Вышэйшага дзяржаўнага савета Саюзнай дзяржавы абмеркавана 22 студзеня на сустрэчы Прэзідэнта Беларусі і Старшыні ВДС Аляксандра Лукашэнкі з Дзяржаўным сакратаром Саюзнай дзяржавы Дзмітрыем Мезенцавым. «Пасяджэнне ВДС (вышэйшы орган нацыйна-Саюзнай дзяржавы) — парадак дня прыкладны ёсць, скажам так. Ніхто нікому не забараняе ўносіць прапановы і змяненні аж да разгляду і зацвярджэння яго ў тым ліку на пасяджэнні ВДС. Прыярытэтнае пытанне — выкананне саюзных праграм, — сказаў Кіраўнік дзяржавы. — Мы заўсёды канстатавалі, што мы тут ядрэнна працуем. Размова будзе сур'езная, прычыноўная». Аляксандр Лукашэнка таксама расказаў, што напярэдадні пасяджэння ВДС плануецца правесці перагаворы з Прэзідэнтам Расіі Уладзімірам Пуціным у фармаце адзін на адзін. Дзяржсакратар падзякаваў за магчымасць сустрэчы, у час якой ён праінфармаваў аб дзейнасці Пастаяннага камітэта СД, а таксама аб узаемадзеянні бакоў у фармаце Саюзнай дзяржавы.

Актуальна. У Беларусі заснаваны Дзяржаўны знак якасці. Аднаведны Указ № 21 падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Дакументам зацверджана выява і апісанне знака. Ён уявіць сабой п'яціугольнік чырвонага колеру, у цэнтры якога размешчана стылізаваная выява перавернутага літары «К» і надпіс «Беларусь». Пяць вуглоў знака сімвалізуюць якасць беларускай прадукцыі, якая дасягаецца спалучэннем пяці паказчыкаў вытворчасці: бяспекі, экалагічнасці, інавацыйнасці, тэхналагічнасці і эстэтычнасці. Парадак прысваення Дзяржаўнага знака якасці і пералік стымуляцыйных льготаў і прэферэнцый, якія даюцца вытворцам пры яго прысваенні, будзе вызначаны ўрадам. Заснаванне Дзяржаўнага знака якасці будзе садзейнічаць павышэнню якасці беларускіх тавараў і паслуг.

Конкурс. Міністэрства культуры абвясціла конкурс на адбор рэжысёрскіх канцэпцый (сцэнарных планаў) мерапрыемства Саюзнай дзяржавы — канцэрта «Саюзная дзяржава запрашае...» падчас XXXIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску», паведамліла БЕЛТА ў прэс-службе Мінкультуры. Работы прымаюцца да 12 лютага ў электронным выглядзе на адрасы электроннай пошты: ministerstvo@kultura.by, 135@kultura.gov.by з абавязковым указаннем нумара мабільнага тэлефона і адраса электроннай пошты аўтара ці аўтарскага калектыву.

Нарада. У Міністэрстве інфармацыі прайшло пасяджэнне сумеснай рабочай групы па развіцці супрацоўніцтва Рэспублікі Беларусь з Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікай Расійскай Федэрацыі. З беларускага боку старшынстваваў міністр інфармацыі Уладзімір Пярцоў, з расійскага — кіраўнік Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі Казбек Кокаў. Падчас пасяджэння былі агучаны вынікі выканання Плана мерапрыемстваў на 2022—2023 гады па развіцці гандлёва-эканамічнага, навукова-тэхнічнага і культурнага супрацоўніцтва, а таксама вынікі супрацоўніцтва гандлёва-прамысловых палат Рэспублікі Беларусь і Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі. Бакамі зацверджаны План мерапрыемстваў па рэалізацыі Пагаднення паміж Урадам Рэспублікі Беларусь і Урадам Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі аб супрацоўніцтве ў гандлёва-эканамічнай, навукова-тэхнічнай і сацыяльна-культурнай сферах на 2024—2026 гады, а таксама падтрымана ініцыятыва кіраўніцтва Кабардзіна-Балкарскай Рэспублікі аб арганізацыі візіту ў Беларусь у 2024 годзе.

• Міністр культуры Анатоль Маркевіч правёў пасяджэнне арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы і правядзенні святкавання 80-годдзя вызвалення Рэспублікі Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Дзень 23 верасня 1943 года назаўжды ўвайшоў у гісторыю Беларусі як пачатак вызвалення нашай краіны ад фашысцкай акупацыі. Маштабныя мерапрыемствы запланаваны па ўсёй рэспубліцы.

Музей. У Музеі гісторыі беларускага кіно, філіяле Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, адкрылася выстаўка, прысвечаная 110-гадоваму юбілею выдатнага тэатральнага мастака Яўгена Чамадурова — народнага мастака БССР, заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР, Таджыкскай ССР, Літоўскай ССР, лаўрэата Сталінскай прэміі другой ступені. Выстаўка знаёміць сучасную публіку з найлепшымі творамі гэтага выдатнага мастака. У аснове экспазіцыі — работы Яўгена Чамадурова з калекцыі члена Беларускага рэспубліканскага грамадскага аб'яднання калекцыянераў А. М. Філатава і прадметы з фондаў Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь.

Агляд афіцыйных падзей ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Бібліятэкарар Гомеля

Дзень інфармавання прайшоў у Гомельскай абласной універсальнай бібліятэцы імя У. І. Леніна. Размова ішла на тэму «Год якасці — залог поспеху сацыяльна-эканамічнага развіцця краіны». Перад калектывам адной са старэйшых кніжніц Беларусі выступіў дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда», старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч.

Кіраўнік медыйнага і кніжнага выдавецтва і творчага саюза звярнуў увагу на месца кожнага з грамадзян у важнай справе якасці працы як асновы канкурэнтаздольнасці Беларусі ўвогуле.

Таксама былі закрануты пытанні выдання патрыстычнай публіцыстычнай літаратуры, скіраванай на

выхаванне грамадства. У сустрэчы ў абласной бібліятэцы прыняў удзел і старшыня Гомельскага абласнога аддзялення СПБ, вядомы празаік, публіцыст, перакладчык, драматург Уладзімір Гаўрыловіч.

Кіраўніцтва бібліятэкі выказала шэраг прапановаў па выданні кніг сучасных пісьменнікаў Гомельшчыны, а таксама — класікаў, вядомых аўтараў, якія нарадзіліся ў Палескім краі і з'яўляюцца аўтарытэтнымі мастакамі слова. У прыватнасці, ішла размова пра перавыданне прыгодніцкіх аповесцей пра падлеткаў Вялікай Айчыннай вайны, аўтарам якіх з'яўляецца Іван Сяркоў. Гомельская бібліятэкары падзякавалі за выданыя нядарна ў «Звяздзе» зборнік вершаў трох паэтаў — ураджэнцаў Гомельшчыны — Анатоля Грачанікава, Сымона Блатуна, Уладзіміра Верамейчыка.

Мікола БЕРЛЕЖ

Увага да паэзіі

Аб'яўлены рэспубліканскі літаратурны конкурс імя Яўгенія Янішчыў «Жывём, як светлай памяці зарок» на найлепшы паэтычны зборнік.

Яго мэты — прывіцець любові да роднага краю, зберажэнне гістарычнай спадчыны беларускага народа, папулярызаванне найлепшых сучасных паэтычных твораў, прыцягненне ўвагі шырокай грамадскасці да важнасці айчыннай літаратуры, у тым ліку творчай спадчыны Я. Янішчыў.

У якасці арганізатараў выступаюць Брэсцкае абласное аддзяленне ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі»

і Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горкага пры падтрымцы Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы і па справах моладзі аблвыканкома.

З 1 лютага да 15 мая бягучага года на конкурс прымаюцца паэтычныя зборнікі 2022—2024 гадоў выпуску на рускай і беларускай мовах з аўтарскімі аўтографамі. Ад аднаго аўтара ад 18 гадоў, які жыве на тэрыторыі Беларусі, — не больш як адна аўтарская кніга (у двух экзэмплярах). Не разглядаюцца кнігі, равай узнагароджаныя на міжнародных, рэспубліканскіх і абласных творчых спаборніцтвах.

Да конкурснай работы дадаецца заяўка, у якой указваюцца кароткія

біяграфічныя звесткі аўтара, месца яго пражывання і кантактны тэлефон.

Пераможцы будуць вызначаны да 1 верасня. Уганараванне адбудзецца ў рамках святкавання XXXI Дня беларускага пісьменства ў Івацэвічах. Кнігі дасылаюцца на адрас Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі: 224013, г. Брэст, пр-т Машэрава, 75/1, к. 605.

Конкурсныя кнігі з аўтографамі аўтараў будуць перададзены на захаванне ў фонды Брэсцкай абласной бібліятэкі імя М. Горкага.

Брэсцкае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі

анонсы

Эпоха ва ўспамінах народнага пісьменніка

У галерэі «Лабірынты» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі 31 студзеня ў 16.00 адбудзецца прэзентацыя мемуараў народнага пісьменніка Беларусі Мікалая Чаргінца.

Мікалай Чаргінца — беларускі палітык, народны пісьменнік Беларусі, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь, ганаровы грамадзянін горада Мінска, уладальнік міжнародных прэміяў, дзяржаўных узнагарод СССР, Рэспублікі Беларусь і іншых краін.

Пісьменнік прадставіць 4 кнігі з цыкла аўтабіяграфічных раманаў «Цяжкія дарогі жыцця», а таксама падзеліцца фактамі сваёй багатай біяграфіі, якія ўвойдуць у наступныя выданні. У мемуарах народны пісьменнік расказвае пра свой лёс, пра тое, з чаго пачыналася яго самастойнае жыццё. На старонках кніг — успаміны

імпрэзы

Накалядавалі кнігі

У Калядны тыдзень у дзіцячай бібліятэцы № 16 г. Мінска адбылася анлайн-сустрэча выхаванцаў дзіцячых садкоў «Чабарок» (Мінск) і «Маячок» (Ніжні Тагіл).

З прывітальным словам выступіў начальнік Упраўлення культуры і маладзёжнай палітыкі Горнаўральскай гарадской акругі Мікіта Папоў.

Вядучая і арганізатар сустрэчы паэтэса Іна Фралова распавяла маленькім і дарослым чытачам пра адно з самых значных і вядомых зімовых святаў.

Маленькія валачобнікі праспявалі на роднай мове калядныя песні і паказалі равеснікам з Урала беларускія народныя гульні. Прывялі на свята Цыгана, Мядзведзя і Казу.

Накалядавалі артысты не толькі салодкія пачастункі, якімі шчодро адарылі іх супрацоўнікі бібліятэкі, але і аздобленыя малюнкамі дзіцячыя кнігі ад пісьменнікаў Мінскага гарадскога аддзялення СПБ.

У сваю чаргу дашкальці з «Маячка» прачыталі вершы на згаданую тэматыку. А таксама расказалі маленькім беларусам пра свой горад металургіа. Паказалі слайды з экскурсіі ў музей гісторыі падноснага промыслу «Дом Худаяравых».

Петрапаўлаўскае бібліятэка Горнаўральскай акругі прадставіла да ўвагі маленькіх аматараў чытання апа-вяданні Леаніда Андрэева, Мікалая Ляскова, Фёдара

аб сям'і, аб тых выпрабаваннях, якія выпалі яго родным і блізкім у перыяд фашысцкай акупацыі Мінска.

Мікалай Чаргінца — вядоўца і ўдзельнік шматлікіх знакавых падзей, чалавек, у біяграфіі якога адлюстравана цэлая эпоха. У творах ён дзеліцца ўспамінамі аб сваёй шматграннай дзейнасці — як супрацоўніка арганізацыі ўнутраных спраў, удзельніка вайны ў Афганістане, шмат увагі надае футболу. Выданні праілюстраваны фатаграфіямі, якія даюць магчымасць адчуць асабістасці мінулага стагоддзя, убацьчы вялікіх дзеячў Савецкага Саюза, даведацца пра побыт савецкіх людзей.

Да мерапрыемства будзе падрыхтавана выстаўка з фондаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Аўтар прадставіць рэдкія экзэмпляры сваіх кніг. У прэзентацыі прымуць удзел пісьменнікі, моладзь, а таксама героі кнігі.

Марыя ЛШЕНЬ

Дастаеўскага, Аляксандра Купрына, Антона Чэхава на тэму Раждства.

Пісьменнікаў Брэсцкага аддзялення прадставіла Таццяна Дземідовіч. Таццяна Анатольеўна расказала пра запланаваныя літаратурныя дзіцячыя фестывалі і святы ў 2024 годзе і запрасіла блізкіх і далёкіх сяброў да ўдзелу.

Ганна СТАРАДУБ
Фота даслана аўтарам

актуальна

Памяць не згасе

Адбылося пасяджэнне арганізацыйнага камітэта па правядзенні XXXI Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўкі-кірмашу.

Штогадовае грандыёзнае свята кнігі пройдзе з 14 да 17 сакавіка 2024 года на традыцыйнай пляцоўцы БелЭкспа ў Мінску.

«Галоўны лейтматыў кніжнага форуму — 80-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — адзначыў намеснік міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Ігар Бузоўскі, — даніна нашай памяці аб Вялікай Айчыннай вайне. Нягэсны вечны агонь нам нагадвае аб трагедыі і подзвігу беларускага народа. І мы сваімі справамі, сваімі добрымі памкненнямі, нераўнадушнымі сэрцамі прымнажаем каштоўнасці, перададзеныя ў спадчыну пакаленням пераможцаў».

Асноўныя падзеі выстаўкі разгорнуцца на цэнтральнай пляцоўцы, якая будзе аформлена ў выглядзе Плошчы Перамогі ў Мінску.

прэзентацыі

Дыялог з чытачом

Адметнай падзеяй у справе знаёмства чытача з сучаснай беларускай літаратурай можна лічыць прэзентацыю серыі «Сучасная беларуская літаратура» — творчага праекта выдавецтва «Аверсэв» і Саюза пісьменнікаў Беларусі ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, што адбылася днямі.

Невялікая ўтульная зала на другім паверсе Коласаўскага дома сабрала вялікую кагорту праявіў, дзіцячых пісьменнікаў. Так, вялікую. Бо дзесяць аўтараў, чые творы сабраны ў адным праекце, знайшлі месца ў розных кнігах серыі («Дараванне», «Душа твая светлая», «Чароўная скарбніца», «Размова з люстэркам», «Інструкцыя па спакуншэнні замужніх жанчын», «Планета ў падарунак», «Цені дзікага палявання», прыйшлі на размову пра зробленае ў літаратуры не толькі імі асабіста, прыйшлі пагаварыць, як данесці мастацкае слова да чытача-сучасніка. Паказальнымі ў гэтым плане былі выступленні празаіка, драматурга, паэтысы, перакладчыка Таццяны Сівец і празаіка, паэтысы Алены Беланожкі. Пісьменніцы гаварылі пра тое, што варта для рабцы ў частцы прапаганды беларускай кнігі, прапаганды ўвогуле мастацкай літаратуры, варта настойліва працаваць у сацыяльных сетках, лічбавай прасторы, гаварылі пра патрэбу стварыць падкаст, прысвечаны беларускай літаратуры.

Першы намеснік старшын Саюза пісьменнікаў Беларусі Алена Стэльмах, чья навава прадстаўлена ў кнізе жаночай прозы «Размова з люстэркам», звярнула ўвагу на асаблівасці літаратуры, якую ствараюць жанчыны. Пра гэта ж гаварылі і вядомыя празаік, намеснік галоўнага рэдактара часопіса «Алеся» Алена Брава. Яе апавесць «Дараванне» дала назву першаму зборніку серыі «Сучасная беларуская літаратура». «Жанчыны маюць свой уласны погляд на жыццё», — канстатавала Алена Брава.

Зіновій Прыгодзіч, адзін са старэйшых і аўтарытэтных літаратараў нашай краіны, засведчыў свае прыхільнасці ў прозе, падкрэсліў, што ён у большай ступені назіральнік жыцця, а не стваральнік фантазіяўных сюжэтаў. Але ў гэтым ёсць і свае асаблівасці, прысутнічае жаданне выкласці праўду рэчаіснасці, паказаць нашага сучасніка ў сваім сацыяльным, грамадскім развіцці.

Вельмі цікавым было выступленне пісьменніцы і журналісткі, загадчыка аддзела культуры ўрадавай і парламенцкай газеты «Звязда»

Людмілы Рублеўскай. З яе твораў можна пазнаёміцца ў зборніках «Чароўная скарбніца», «Размова з люстэркам», «Душа твая светлая», «Цені дзікага палявання», «Планета ў падарунак». Прычына такой увагі выдавецтва, укладальніка яшчэ і ў тым, што Людміла Рублеўская працуе ў розных жанрах, яе апавяданні, апавесці, раманы карыстаюцца шырокай чытацкай увагай. Пісьменніца расказала, як нарадзілася яе міфалагічныя творы, звярнула ўвагу на тое, што прудуманыя ёй вобразы часам падаюцца рэальнымі гістарычнымі персанажамі, і ў выніку з'яўляюцца прыхільнікі сярод чытачоў, якія пашыраюць прастору мастацкага твора. Так, напрыклад, здарылася і з героем містычнай апавесці «Ночы на Плябанскіх млынах» аптэкарам Ёзафам... А яшчэ Людміла Рублеўская распавяла пра нараджэнне апавесці-казкі «Прыгоды мышкі Пік-пик», на стварэнне якой яе натхнілі малыя дзеці — сыноч і дачушка, якія чакалі ад мамы-пісьменніцы што вачару казаннага распавед, іначай засынаць не хацелі. Выраслі, сталі дарослымі дзеці. Ужо падрастае ў сям'і Людмілы Рублеўскай і яе мужа пісьменніка Віктара Шніпа трэцяе пакаленне, а апавесць-казка «Прыгоды мышкі Пік-пик» прадаўжае свае зносіны з чытачом. Вось і ў кнігу «Чароўная скарбніца» ўвайшлі ўрыўкі з гэтага твора.

Сваімі творчымі развагамі, ацэнкамі праекта на прэзентацыі падзяліліся і іншыя аўтары серыі «Сучасная беларуская літаратура» — Віктар Шніп, Сяргей Трахімёнак, Кацярына Хадасевіч-Лісава. Дарэчы, менавіта твор Кацярыны, якую добра ведаюць

Цяпер шмат клопатаў у генеральнага дырэктара ПК ААТ «Макбел» Дзмітрыя Макарава — з блізкага і далёкага замежжа пасыпаліся заяўкі на размяшчэнне выставачных стэндаў. Мяркуюцца, што сёлета са сваімі кніжnymi здабыткамі больш актыўна пазнаёмяць беларускага чытача расійскія рэгіёны.

На стэндзе Расіі адлюстраванне тэмы Вялікай Айчыннай вайны знойдзе ў прэзентацыі Года лейтэнанцкай прозы з прадстаўленнем пісьменнікаў, сёлетніх юбіляраў У. Багамолава, Ю. Бондарава, В. Быкава, Б. Васільева.

Таксама гасцямі выстаўкі стануць расійскія пісьменнікі, чья творы ўвайшлі ў шорт-ліст самай народнай літаратурнай прэміі Расіі — Нацыянальнай літаратурнай прэміі «Большая книга» Аляксандр Сальнікаў і Хелена Пабяржына.

Актыўную падрыхтоўку да выстаўкі пачалі Саюз пісьменнікаў Беларусі, выдавецтвы, музеі — ўсе, для каго кніжная выстаўка — чаканая інтэлектуальная падзея года.

Марыя ЛШПЕНЬ

«ЛіМ»-люстэрка

Супрацоўнікі Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў падзяліліся планами на 2024 год, перадае карэспандэнт БелТА. Так, дырэктар НЦСМ Сяргей Крыштаповіч расказаў, што першым праектам года стане міжнародны выставачны праект «Сто ўсмешак Гагарына. Усмешка для Свету». «Гэта наш міжнародны праект, які ажыццяўляецца сумесна з Міністэрствам культуры і Міністэрствам замежных спраў, канцэпты ён прадуцтвае вялікую міратворчую калякцыю: сваёй усмешкай і пасылае да свету знізіць палітычную напружанасць», — адзначыў ён. Яшчэ адным міжнародным праектам стане традыцыйны фестываль «Тэкстыльны букет». Намеснік дырэктара па творчай рабоце Нацыянальнага цэнтра сучасных мастацтваў Алеся Іназемцава распавяла, што работа над фарміраваннем экспазіцыі пачалася.

У галерэі «Панарама» (22-і паверх) Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася фотавыстаўка «Нябачныя героі», арганізаваная сумесна з грамадскай дабрачыннай арганізацыяй «Беларускі дзіцячы хоспіс». Мэта выстаўкі — прыцягнуць увагу да праблемы дзіцячых хвороб і дзейнасці хоспіса, падтрымаць пацярпеў і іх сем'і, пазнаёміць шырокае грамадства з праблемамі такіх сем'яў праз фотавобразы. У экспазіцыі — партрэты падапечных хоспіса, якія паўстаюць у вобразах беларускіх міфічных персанажаў, герояў беларускіх казак. 45 фотаздымкаў — акецаў у свет мрояў і надзеі, свет моцнай падтрымкі, сілы і мудрасці народнай традыцыйнай культуры.

Міністр культуры Славакіі Марціна Шымковічова адмяніла распараджэнне, паводле якога пасля 24 лютага 2022 года было спынена супрацоўніцтва рэспублікі ў сферы культуры з Расійскай Федэрацыяй і Беларуссю. Пра гэта паведаміла газета Pravda. «У свеце адбываюцца дзесяткі ваенных канфліктаў, і па нашым меркаванні, з-за іх не павінны пакутаваць дзеці мастацтва і культура», — перадаў газеце словы міністра яе прэс-сакратар Павел Чорба.

Тэатр імя Яўгенія Вахтангава прывязе ў беларускую сталіцу знакаміты спектакль «Яўгеній Анегін» Рымаса Тумінаса, які ў мінулым годзе адзначыў 10-годдзе. Як расказаў рэжысёр-пастапоўшчык, ён «спрабаваў разбурыць стэрэатыпы, імкнуўся да паліфанічнасці, музычнасці, эмацыянальнасці, пры гэтым хацелася пазбегнуць напышлівасці, ілжывай лірычнасці...» Вобразы галоўных герояў твора Пушкіна ўвасобілі на сцэне яркія артысты тэатра — Сяргей Макавецкі, Людміла Макасава, Віктар Дабранраваў, Ірына Купчанка, Кацярына Крамзіна, Алег Макараў.

Кінаканцэрн «Мосфильм» 30 студзеня адзначае сваё 100-годдзе. Юбілейна праграма адкрылася ў пятніцу канцэртам «Першыя 100 гадоў. Юбілей кінастудыі «Мосфильм». Павіншаваць са святам кінастудыю прыйшлі артысты розных пакаленняў, сярод якіх Андрэй Канчалюўскі, Сяргей Бязрук, Ірына Пегава, Юры Башмет, Дзяснін Машукоў, Святлана Немалева і многія іншыя, перадае карэспандэнт ТАСС. У праграму канцэрта ўвайшла 100-гадовая хроніка гісторыі савецкага і расійскага кіно, часткай якой стаў «Мосфильм».

Будынак філіяла Траццякоўскай галерэі, узведзены на востраве Акцябрскі ў рамках будаўніцтва культуры-адукацыйнага комплексу, узялі ў эксплуатацыю ў Калінінградзе. Будаўніцтва музея вылося са снежня 2019 да снежня 2023 года. Агульная плошча музея складае 17,6 тыс. кв. м, з якіх 4,4 тыс. прызначаны для выставачных залаў. Асаблівасць музейнага комплексу — спалучэнне дэнава і шугунага святла ў памяшканнях. Усяго ў музеі прадуцтваюцца каля 20 сістэм бяспекі, у тым ліку сістэмы ахоўнай сігналізацыі, відэаназірання і аўтаматызацыі. Таксама арганізавана сістэма для стварэння музейнага мікраклімату.

Конкурс чытальніцкай прозы пісьменніка Віктара Астаф'ева, чыё 100-годдзе адзначаецца ўвесну, упершыню правядуць у Краснаярскім краі, паведаміў ТАСС загадчык аддзела Літаратурнага музея імя Астаф'ева Аляксандр Чарапанаў. Уздзячкі неабходна будзе працягнуць у тым жа ўзросте ці цэлым творы пісьменніка. У конкурсе будзе тры намінацыі — індывідуальнае чытанне, калектыўнае чытанне па ролях і сямейнае чытанне.

Саюз тэатральных дзеячаў Расіі адкрыў прыём заявак па праграме супрацоўніцтва «Цэнтр падтрымкі рускага тэатра за мяжой» на 2024 год. Заяўкі трэба падаць да 25 лютага, паведамляецца на сайце СТД. «Праграма разлічана на супрацоўніцтва з рускімі тэатрамі і тэатральнымі арганізацыямі, якія працуюць за межамі Расійскай Федэрацыі. Работа Цэнтра прадуцтвае правядзенне творчых лабараторыяў, майстар-класаў, трэнінгаў і камандзіраванне вядучых расійскіх тэатральных педагогаў, рэжысёраў і тэатральных крытыкаў у рускія тэатры краін СНД», — гаворыцца ў паведамленні.

Цікавінкі ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

Раман СЭРВАЧ
Фота Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа

Пад аховай Нябеснай Царыцы

Ігумення талачынскага Свята-Пакроўскага жаночага манастыра матушка Анфіса (Любчак) сёлета стала лаўрэатам прэміі «За духоўнае адраджэнне».

Так высока ацанілі яе дзейнасць па аднаўленні талачынскай жамчужыны праваслаўя — Свята-Пакроўскага храма і гістарычных будынкаў манастыра, дабрачыннасць і міласэрнасць. За тэя 13 гадоў, на працягу якіх яна з'яўляецца ігуменняй манастыра, зроблена шмат. Пра прадвызначанасць лёсу, нябесных ахоўнікаў манастыра і духоўнае выхаванне моладзі — у нашай размове з матушкай.

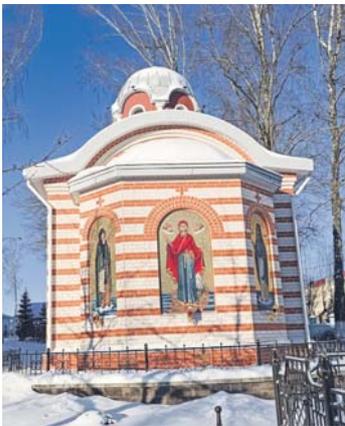

Матушка Анфіса (Любчак).

Храм з гісторыяй

Беласнежныя вежы велічнай Свята-Пакроўскай царквы з бліскучымі залатымі купаламі над невялічкім горадам зачароўваюць. Яна была пабудаваная ў стылі позняга віленскага барока па загадзе канцлера ВКЛ Льва Сапегі ў пачатку XVII стагоддзя. Этнограф Адам Кіркор у сваіх апісаннях сведчыць, што Талачынская Свята-Пакроўская царква стаіць у адным шэрагу з такімі шэдэўрамі, як Сафійскі сабор у Полацку, касцёл кармелітаў у Глыбокім і іншымі. Гэты храм лічыўся адным з найпрыгажэйшых у Вялікім Княстве Літоўскім. Цяпер ён — адна з архітэктурных жамчужын Беларусі.

Матушка Анфіса паклапацілася пра тое, каб вярнуць яму былою прыгажосць. У 2011 годзе, калі яна ўпершыню ўбачыла храм, ён меў такі непрыглядны выгляд, што першым жаданнем, якое ўзнікла, было хутчэй адсюль збегчы. І, напэўна, калі б не благаслаўленне яе духоўнікаў і мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта, які на той час быў Патрыяршым Экзархам Беларусі, так і зрабіла б. Успамінае, што на вежах храма раслі дрэўцы, а тэмпература ўнутры яго вышэй за два градусы зімой не падымалася. Двухпавярховы будынак XVIII стагоддзя па суседстве з храмам, дзе жылі сёстры, быў не ў лепшым стане. Ён амаль не ацяпляўся і зімой тэмпература ў келлях складала ў сярэднім 7–8 градусаў. Сёстры спалі ў верхняй вопратцы, накрыўшыся акрамя коўдры ўсім, што было.

— Калі пачала шукаць інфармацыю пра храм у пецярбургскіх, маскоўскіх, мінскіх, віцебскіх, аршанскіх, магілёўскіх архівах, знайшла вельмі ўнікальныя матэрыялы, — расказвае матушка. — Неверагодна было і тое, што, калі мы звярнуліся ў практычны інстытут, там ужо быў праект на аднаўленне нашага храма. Яго толькі трэба было крыху падкарэкціраваць. Гэта дапамагло ўвайсці ў рэспубліканскую і абласную інвестыцыйныя праграмы па рэканструкцыі гістарычных будынкаў з рэстаўрацыяй. Да справы далучыліся ўсе: і дзяржава, і прыхаджане, і мецэнаты. Пакроўскі храм

аднаўляўся пад кіраўніцтвам Міністэрства культуры. Паколькі ён гістарычная каштоўнасць, трэба было прытрымлівацца патрабаванняў, якія існуюць пры рэстаўрацыі. Калі ў ім не было першапачаткова роспісу, мы яго і не рабілі.

Падчас рэстаўрацыі ў алтары пад прастолам была знойдзена цудоўная крыніца. Звярнулі ўвагу на тое, што ножкі прастола прагнілі, а калі паднялі яго, убачылі гэты цуд. Будаўнікі дапамаглі зрабіць, каб гаючая вада паступала адначасова ў каплічку ў гонар Архістратыга Міхаіла і каплічку-купальню ў гонар Свяціцеля Мікалая. Наогул, на тэрыторыі манастыра знойдзены ўсе тры крыніцы, аб якіх ішла гаворка ў гістарычных дакументах.

Сёння ў храме ўтульна ад мноства ікон і багатага царкоўнага інтэр'ера, а малітве болей не перашкаджае холад. Вялікія плошчы абагравяе кацельная на прыродным газе, якая працуе на тэрыторыі манастыра.

Манастырскі міні-гарадок

Ва ўсім адчуваецца гаспадарская рука. Актыўная матушка паклапацілася па шырыць манастырскія землі ўдвай. А пабудову і рознага роду ўпрыгажэнства стала наогул у разы болей.

— У праграме было закладзена толькі аднаўленне храма і сясцрынскага корпуса, — расказвае яна. — Але мы пайшлі далей. З дапамогай Божай пабудавалі цэлы комплекс. Было два будынкі і чатыры ржавыя купалы, а стала 14 залатых купалаў і 14 будынкаў.

Дзякуй уладам, прыхаджанам, спонсарам — усім, хто нам дапамагаў і дапамагае. Кіраўніцтва ўжо пытаецца: «Матушка, што будзем зараз будаваць?» Я ўсміхаюся — няма дзе. Калі ўспамінаеш, як тут было раней, разумееш, што аднымі чалавечымі сіламі такую работу выканаць немагчыма. Гэта Благаслаўленне Маці Божай.

Гонар манастыра — шыкоўны шматфункцыянальны цэнтр, дзе акрамя бібліятэкі, трапезнай, канферэнц-залы і іншых памяшканняў знаходзіцца дамавы храм у гонар Усіх Святых — у ім кругласутачна чытаецца «Псалтыр». Роспісам трапезнай займаліся студэнты Беларускай акадэміі мастацтваў, а храм распісалі прафесійныя мастакі. Унутраны інтэр'еры стылізаваны пад даўніну, каб не рэзаніраваць на фоне храма XVII стагоддзя. Разам з тым гэты цалкам сучасны будынак з новай мэбляй, відэа-, аўдыятэхнікай.

Будынак, дзе сёння знаходзіцца духоўна-асветніцкі цэнтр і класы няздэльнай школы для дзяцей і інвалідаў, да нядаўняга часу належалі структурнаму падраздзяленню МУС. Але матушка знайшла дакументы, якія сведчылі, што ён таксама быў храмавы, і па яе хадайніцтве яго перадалі манастыру.

На тэрыторыі манастыра ёсць капліца ў гонар Архістратыга Міхаіла і храм-капліца ў гонар свяціцельнаму чыніку Харалампія. У храме знаходзіцца каўчэжак з яго святымі мошчамі. Гэта падарунак

з Афона. Яго перадалі крыху больш чым год таму, а праз месяц сёстры адчулі каля яго ледзь улоўны пах, які з часам становіўся ўсё больш насычаным. І ён не знікае дагэтуль. Ад яго ўздзеяння, здаецца, нават думкі становяцца больш яснымі і аптымістычнымі. Яшчэ адзін цуд — гэта вонкавыя іконы-фрэскі на сценах храма-капліцы. Грошы на іх ахвяраваў кіпрыёт Харалампій. Калі ён даведаўся пра будаўніцтва капліцы ў далёкай Беларусі, вырашыў дапамагчы. Наогул, у манастыра шмат дабрадзей, у тым ліку дастакова багатых. З іх дапамогай пабудаваны купальні, гаспадарчыя пабудовы, кніжная крама, пякарня, кавярня для паломнікаў, дзіцячая гульнявая пляцоўка, нават крыж-фантан. Летам можна паназіраць, як вада струменіцца з паверхні крыжа, што ляжыць на ўзвышшы, і спадае каскадам у чашу. Летам сёстры займаюцца агародамі, вырошчваннем руж і іншых кветак.

Прытулак для пакутных

Адна з галоўных функцый манастыра — дабрачыннасць. У памяшканнях шматфункцыянальнага цэнтра кожны раз збіраюцца то дзеці, то дарослыя, то інваліды. Для таго каб стварыць для іх свята, тут ёсць усе ўмовы. Манастыр, акрамя дзяцей і інвалідаў, акармяе яшчэ людзей паважанага ўзросту.

Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка ўручае прэмію «За духоўнае адраджэнне» ігуменні талачынскага Свята-Пакроўскага жаночага манастыра матушцы Анфісе (Любчак).

А атрымаць талерку бясплатнага супуту тут можа любы, хто мае ў гэтым патрэбу. Тут вельмі лёгка настроіцца на малітоўны лад, адчуць хуткаплыньні ход часу. Слены гістарычных будынкаў нагадваюць пра далёкае мінулае, захоўваюць памяць пра падзеі трагічных часоў.

— Сёлета нашаму храму спаўняецца 420 гадоў, — расказвае матушка. — Ён ні разу не мяняў сваёй назвы, хаця пэўны час належаў іншаверцам. Закрываўся толькі на некалькі месяцаў перад вайной. Але немцы яго адразу ж адкрылі. Справа ў тым, што яны паважалі Напалеона, а ён у нашым храме прыпыняўся. У ноч з 22 на 23 лістапада 1812 года ў сясцрынскім корпусе манастыра Напалеон Банапарт правёў пасяджэнне штаба. У Талачыне ён атрымаў паведамленне, што рускія захапілі ўмацаванні на Бярэзіне і перакрылі дарогу на Мінск. Тут ён загадаў спаліць ваенныя архівы і эмблемы карпусоў арміі, упершыню прызнаўшы сваё паражэнне. Напалеон спаліў горад, разрабаваў манастыр, але захаваў храм. Немцы, дарэчы, зрабілі пры адступленні з Талачына тое ж самае, што і французы, — зруйнавалі горад, але не кранулі храм.

На манаскі пострыг у Беларусі благаславіў старац

Матушка Анфіса прызнаецца, што ў храме яна з дзяцінства.

— Нават калі была піянеркай, умудралася быць у царкве, — усміхаецца

яна. — На царкоўныя святы нам у школе выдавалі чырвоныя павязкі і патрабавалі запісваць прозвішчы вучняў, якія прыходзілі на службу. Я спецыяльна брала гэтую павязку, каб пабыць на службе. Нікога, канешне ж, не запісвала. У храме здымала павязку і душой пераносілася на неба. Я была актывістка, але веруючая. У Бога верылі і маці, і айчымы, а дзядуля з бабуляй у свой час неслі паслушэнства — спявалі на кіраве.

Пасля заканчэння інстытута і адпрацоўкі маладая інжынер адправілася на поўнач па рамантыку. Жыла ў Ханты-Мансійскай акрузе пасярод тайгі 18 гадоў. За гэты час асэнсавана прыйшла да Бога, стварыла абшчыну і пабудавала на поўначы ажно сем храмаў.

— Маім першым духоўнікам быў старац Мікалай Гур'янаў, ён благаславіў мяне на манаскі пострыг, але ў Беларусі, — расказвае яна. — Гэта быў святы чалавек. Аднойчы бачыла, як ён ішоў на службу. Здавалася, старац лунаў над зямлёй. У ім было вельмі шмат любові і дабрны. Гасподзь даў яму дар прадбачання, але ён ніколі не асуджаў нават самага дрэннага чалавека. Наадварот, суцяшаў яго сваёй любоўю і падказваў правільны шлях. У 90-я гады, калі цікавасць да праваслаўя пачынала расці, ён шмат для каго стаў духоўным арыенцірам. Калі баццошка сказаў мне,

што я павінна прыняць манастыр у Беларусі, маўляў, гэта воля Божая, я нават спужалася. Мне тады гэта здавалася неверагодным і нездзяйсняльным. Беларусь была для мяне невядомай краінай. Калі старац адышоў да Госпада, маім духоўнікам стаў схіархімандрит Уласій, які таксама настойваў мяне на Беларусь. І тады я па яго благаслаўленні звярнулася да Экзарха Філарэта. У гэты манастыр мяне накіравалі часова, бо сышла матушка. Але, калі адкрылася дзяржпраграма, трэба было заставацца. Потым і духоўнік благаславіў мяне на служэнне тут.

Нам бы заслужыць міласці Божай

Матушка радуецца, што ў яе атрымаўся паслужыць Богу, але крыху саромецца павышанай да сябе ўвагі.

— Усе ўзнагароды, якімі мяне адзначылі, канешне, важныя, — прызнаецца яна. — Я доўга саромелася іх насіць. Пакуль не падзялілася сваімі перажываннямі з духоўнікам. Ён за гэта на мяне крыху пасварыўся, сказаў, што іх трэба насіць, бо на іх абразы святых. У мяне быццам бы вочы адкрыліся. Спраўдзілі, на медалях маіх святых. Таму цяпер, калі трэба і калі гэта да месца, магу і надзець. Але гэта ўсё зямное. Мы ўсё тут пакінем. Нам бы заслужыць міласці Божай, каб ён не нас там, на небе, узнагародзіў.

Налі ЗІГУЛЯ
Фота аўтара і з сайта monasterium.by

Быць часцінкай народа

Беларусы спакоў якаў імкнуліся жыць у міры і згодзе, не квапіліся на чужое, застаючыся міралюбным, працавітым, спагадлівым народам. Найдражэйшым скарбам для нашых продкаў заставалася родная зямля, той лалік, дзе нарадзіўся, сталаеў, мужнеў, набіраўся сіл, каб пасля ўзяць на сябе бярэмя клопатаў на гаспадарцы, стаць руплівым, разумнымі, самаадданымі гаспадарамі, гаспадарнікамі, удзячнымі дзецьмі, якія не кідалі на волю лёсу сваіх бацькоў, не адракаліся спадчынных каранёў. Асабліва, сакральная прывязанасць да роднай зямлі — у нашай генетычнай памяці, у нашай крыві. Так ужо сталася адвеку, што Радзіма для нас — гэта тая зямля, што ўздавала, бацькоўская хата, блізкія і дарагія людзі, мілыя і любячы сэрцу краявід.

Маючы ўсе гэтыя каштоўнасці, пачуваеш сябе ў значнай ступені абароненым, больш упэўненым, угрунтаваным, стабільным. Гэта надае моц і сілу, прывівае адчуванне незалежнасці, годнасці, самапавагі, самадэстатковасці. Менавіта глыбіннае, сакральнае пачуццё Радзімы складае падмурк нацыянальнай самасвядомасці, нацыянальнага пачуцця, умацоўвае спадчынныя карані, тую генетычную павязь аднавання, што дазваляе напоўніць пачуццё адзінай супольнасцю людзей — народам, нацыяй. Толькі ня, святае пачуццё Радзімы, дае адчуць трывалы грунт пад нагамі, тую аснову, на якой здаўна трымаецца жыццё, спакоўвечнае адчуванне радзіннасці, адзінакрэўнасці, людскасці. І ў наш імклівы, вірлівы, прагматычны час так важна захаваць любоў і прыхільнасць да сваёй Бацькаўшчыны, роднай зямлі, мовы, традыцый, ушаноўваць памяць пра сваіх продкаў, берагчы сваю спадчыну.

Малая радзіма — гэта яшчэ і веданне гісторыі менавіта гэтага кавалачка зямлі, яго паданняў, паходжання яго назваў, дасціпных і павучальных здарэнняў з удзелам тваіх землякоў, лёсаў гэтых людзей. З такога ведання нараджаецца гонар — яшчэ адзін надзвычай важны складнік любові да роднай зямлі. Без гэтага няма чалавека. Без гэтага нельга адчуць дадатку сваё сапраўднае зямное пакліканне, сваю прыналежнасць-далучанасць да таго шчыmlівага, жыццядайнага, жыццяабярэжнага, што заклячана ў слове Радзіма.

Неабходна ў прывіваць любоў і замілаванне да сваёй радзімы, культываваць пачуццё патрыятызму сродкамі мастацкай літаратуры была і застаецца надзвычай надзённай і актуальнай заўсёды. Нельга лічыць па-сапраўднаму культурны і адукаваны чалавек таго, хто не цікавіцца гісторыяй свайго краю, свайго роду, не шануе сваё роднае, нацыянальнае, духоўнае не ўзабагацаецца, не імкнецца да гарманічных адносін з наваколлем. Выхаванне патрыятызму пачынаецца менавіта з любові да сваёй малой радзімы, да бацькоў, дзядуль і бабуль, братоў і сяспёр, з паважлівых адносін да сваіх настаўнікаў, сяброў, калег. А галоўнае — з усвядомленага адчування сябе жывой часцінкай свайго народа, свайго роду, з пачуцця гонару і адказнасці за дзень сённяшні і заўтрашні дзень, жадання зрабіць штосьці важнае, істотнае, значнае для людзей, для таго краю, дзе пачалася твая сцяжына ў вялікі свет.

Агульнавада, што наша айчынная літаратура вылучаецца арганічнай, глыбіннай сувяззю з народнымі вытокамі, з прыродай, з жывымі правамі рэчаіснасці. Асабліва замілаванасць да свайго роднага кута, зялёных гоняў, шумнаспеўных гаёў і дубраў дэманструе беларуская паэзія, якая вызначаецца разнастайнасцю тэматыкі, багаццем зместу і яркасцю мастацкіх вобразаў. Наша паэзія, па прызнанні даследчыкаў літаратуры, — самая зямная, прыродная, жыццёсцвярдзальная. Бо людзі беларускага краю вядомыя сваёй шчырай любоўю і прыхільнасцю да дзядзых сядзіб, да родных «вербаў і бароз». Яны здаўна імкнуліся жыць у гармоніі з прыродай, з яе чудаўдзейнай і самавітай красой, наталілі сваю душу водарам пахучых траў і пахам лугавых кветак. Вось чаму і я ў сваім вершы «Зямля мая» імкнуся як маю глыбей і паўней выказаць сваю замілаванасць роднымі

краявідамі, з вялікай пачуццёваасцю прамаўляю шчырыя словы прызнання, наўпрост абагаўляю святы і непаўторны куточак зямлі:

*Зямля мая — мой звонкаспеўны край,
Стятая жыватворная крыніца!
Вяртаюся сюды, нібыта ў рай,
Каб ля святых вытокаў памаліцца;
Вачмі лугі аблашчыць і палі,
Падлесак мой,*

*што дружна ў рост пусціўся,
Сцяжынкі твоя, што ў жыццё вялі,
Каб не зблудзіць, са шляху каб не збіўся.
.....*

Фота Кастуся Дробова.

*О краю мой — святаяны, дарагі,
Прытулак жыццяспеўны, жыццядайны!
Ты лечыш ад самоты і тугі,
Ад нематы і немачы адчайнай.
Табе сыноўскі нізкі мой наклон,
Табе мая бязмежная удзячнасць
За несціханы ў сэрцы перазвон,
Душой адчутую радзімы значнасць.
Я веру, калі стане золка мне
Ад ветру злова, сіжы і завеі, —
Мая зямля, бы маці, прыхіне
І, як ніхто на свеце, разумее.
Таму я зноў вяртаюся сюды,
Да родных ніў, да звонкай той крыніцы —
Святой і жыватворнае вады, —
Вячыстай прыжасці прычасціцца.*

Патрыятызм — адзін са складнікаў маральнага выхавання. Чалавек, у якім развіта пачуццё любові, спагадлівасці, які беражліва адносіцца да прыроды, да ўсяго жывога на зямлі, ніколі не зможа здзейсніць амаральны ўчынак, быць агрэсіўным, нецярплівым, бяздушным. Наадварот, ён не дасць у крыўду малодшага за сябе, не дасць прапасці ітушыцы ці любой жывой істоты, якая трапіла ў бяду, а будзе жыць у згодзе і ладзе з усім на зямлі. І ўсяму гэтаму вучыць літаратура, мастацкае слова, якое ў першую чаргу звернута да чалавека, да яго душы і сэрца, да людскай памяці, сумленнасці. Літаратура вучыць даbru і праўдзе, вучыць быць сапраўднымі грамадзянамі сваёй краіны, нераўнадуднымі і неабякавымі да ўсяго, што адбываецца ў жыцці.

Як і кожнае сапраўднае, глыбіннае пачуццё, любоў да Радзімы патрабуе велізарных духоўных і фізічных высілкаў, унутранай працы душы, наймавернага самапаглыблення, самарэфлексіі, што ў выніку спрыяе раскрыццю самых шчырых, самых пранікнёных пачуццяў. І такое пачуццё ўласціва перадусім творцу — чалавеку тонкай, уражлівай, балючай і чулай душы.

*Мая Айчына! Беларусь мая!
Прасветлы кут, навекі бласлаўлены! —
Цябе сардэчна зноў вітаю я —
Прачула, дадузіўна, пранікнёна.*

*Куды б мяне дарогі ні вялі,
Не здраджае ніколі адчуванне,
Што тут, на гэтай любаснай зямлі,
Прытулак мой, і лёс мой, і прывязанне;*

*О, Бацькаўшчына любая мая!
Я твай голычы водар удыхаю,
І цешуся тваёй раскошай я,
І кожнай жылкай у цябе ўрастаю.*

На вялікі жаль, у наш спажывецкі час любоў да Радзімы, нацыянальнай і агульначалавечыя каштоўнасці, якія культывуюцца здаўна нашымі продкамі, патрыятычныя пачуцці ўвогуле спакваля пачынаюць дэвальвавацца, пераходзіць у разрад другасных. А такога быць не павінна! Гэта вельмі небяспечнае, пагражаальнае тэндэнцыя, з якой ніякім чынам нельга мірыцца, бо ў адваротным выпадку можа наступіць смерць духоўная, аняменне душы.

Пазбаўлены магчымасці атрыmlіваць асалоду ад судакранання з каранёвым, спадчынным, чалавек можа страціць здольнасць быць арганічнай часцінкай вечнажывой прыроды. У родным — выратаванне, у родным — забавненне, у родным — крыніца ўзабагачэння духоўнай скарбніцы, духоўнай моцы. Як тут не прыгадаць словы Я.Коласа з пачы «Новая зямля», дзе малітоўна гучыць услаўленне зямлі як вечнажывога дару, найкаштоўнейшага скарбу:

*Зямля не зменіць і не здрадзіць,
Зямля паможа і дарадзіць,
Зямля дасць волю, дасць і сілы,
Зямля паслужыць да магілы,
Зямля дзяцей тваіх не кіне,
Зямля — аснова ўсёй айчыне.*

Урбанізаваны лад жыцця, безумоўна, мае свае перавагі, звязаныя найперш з уладкаваннем нашага побыту, з магчымасцю арганізаваць вакол сябе зручную, камфортную прастору, больш эфектыўна выкарыстоўваць час. З гэтым ніхто не спрачаецца. Вёска, на жаль, саступае гораду ў плане камфорту, узорно і якасці жыцця. Але размова не пра тое. Вёска мае шмат іншых пераваг, якія тычацца душэўнага, эмацыянальнага пачування, шчаслівай магчымасці пазбыцца гарадской мітусні, непамыскага тлуму, мітрэнгі. Важна тое, што выскавае жыццё, жыццё на прыродзе настройвае на ціхамірны лад і згоду, на сумоўе душ, стымуючае жаданне палешчыць, акультурчыць сваё родавае гнездо-цяпелыца, засцерагчы яго ад запущэння. Іншымі словамі, зрабіць з яго маленькі райскі куточак, дзе б вольна і лёгка дыхалася, узнёсла марылася, спеўна працавалася. І — прынісла радасць і задавальненне вачам і сэрцу.

На ўлонні прыроды як нідзе абуджаецца прага тварыць, удыхаць жыццё

ў кожны ссірацелы, ссамочаны лапкі зямлі, спрыць таму, каб кожная кветка, дрэўца, куст загарварылі любай і мілай сэрцу мовай. І калі кожны з нас праекнецца гэтакім адчуваннем, гэтакім сьмяоўскім клопатам і ўвагай, наша родная Беларусь сапраўды ператворыцца ў квітнеючы сад, у найлепшы куточак на зямлі!

Шмат хто з сучасных паэтаў — выхадцы з выскавага, сялянскага асяроддзя, з жытнёвага роду, продкі якіх звязалі свой лёс з зямлёю, з прыродай, з традыцыйным укладам жыцця. Выскавая стыхія сфарміравала іх светапогляд, іх духоўныя якасці, навучыла быць назіральнымі, дапытлівым, эмацыянальна чутлівым, тонкадчувальнымі, суперажывальнымі. Вось чаму іх вершы ўвабралі ў сябе непаўторныя фарбы і гукі роднай зямлі, прыжасці і непаўторнасць мілых сэрцу краявідаў, сфарміравалі па-сапраўднаму абагаўленія адносіны да ўсяго роднага, краўнага, спакоўвечнага.

Ва ўсе часы беларусы шанавалі спадчыну продкаў, зберагалі родавую памяць, культывавалі беражлівае, замілаванае, ушанавальнае стаўленне да свайго роднага кута, сваіх першародных крыніц. Гэтая традыцыя аказалася выключна жыццёстайкай. Падобныя адносіны абумоўлены як прыродна-ландшафтнымі, так і геапалітычнымі, гістарычнымі акалічнасцямі. Даволі часта нашым продкам выпадала перажываць пакурчэстыя, віхурстыя часы, жыць і выжываць у неймаверна цяжкіх, невыносных умовах, многім ахвяраваць. Але, нягледзячы ні на што, яны цвёрда былі ўпэўнены ў адным: каб застацца, каб захаваць сябе, патрэбна трымацца сваіх каранёў, свайго радзінна-спадчыннага котлішча. Менавіта ў такія лёсавызначальныя часы, калі ўзнікала пагроза фізічнага знішчэння, анямення, шматкроць узрасцала адчуванне духоўнай аднасці, супольнасці, чалавечай і нацыянальнай роднасці, зямляцтва.

Адзнае, што можа аб'яднаць усіх нас, — гэта бязмежная, самаадданая любоў да роднай зямлі, сваёй малой радзімы, неадольнае жаданне ўславіць прыжасці, харавство таго куточка, што пакінуў у сэрцы глыбокі след, захаваў удзячную памяць, прывіў пачуццё замілаванасці, зачараванасці, сьмяоўскай удзячнасці, навучыў беражліва, з пашанай ставіцца да звычайнай бацькоў і дзядоў, паважачь працу чалавека на зямлі.

Паэт імкнецца засведчыць высокаграмадзянскае адчуванне адказнасці за сваю спадчыну, свой родавы куточак, усведамляе ні з чым не параўнаную гордасць за сваю радзіму, за яе таленавітых і самаадданых людзей, клопатоўца аб пераемнасці і працягу нацыянальных традыцый. Па-сапраўднаму адчувае сябе нашчадкама магутнага, неперажомага племені-роду, чытаючы твоя ж рамантычна-ўзнёслыя караткевічаўскія радкі:

*Дзе мой край?
Там, дзе людзі ніколі не будуць рабамі,
Што за поліку носяць ярмо
ў безнадзейнай турме,
Дзе асілкі-хляпы маладымі
ўзрастаюць дубамі,
А мужчыны як скалы — ударылі,
і зломіцца меч.*

Вершы беларускіх паэтаў — ад класікаў да сучаснікаў — пераканаўча дэманструюць свой гуманістычны патэнт, жыццёсцвярдзальную скіраванасць. У іх жывая павязь з глыбінна нацыянальным, сакральным. У імя захавання агульнага, святага нацыянальнага цяпелыца, што заклякана ўмацоўваць наш дух, нашу веру, наша сакрамэнтальнае жаданне пачуваць сябе адзінакрэўнымі, братамі і сёстрамі, руплівым будзільцамі і годнымі спадкаемцамі славы сваіх бацькоў і дзядоў, каб быць беларусамі, каб не згубіць сябе ў свеце.

Валерыі МАКСІМОВІЧ

Замкнуць гадавое кола

Апошні ў мінулым годзе нумар «Маладосці» бачыцца рэтраспектыўным. Апавяданні Алесі Мялік, Ягора Жукоўскага, Алесі Дубоўскага і Алены Брава, «проза паэтаў» Казіміра Камейшы і Навума Гальпяровіча. Вершы Кацярыны Шчаснай, Кацярыны Стройлавай, Тацяны Абухоўскай і Змітрака Марозава. Для тых, хто чакаў, — завяршэнне публікацый з запісных кніжак Уладзіміра Караткевіча ў апрацоўцы Пятра Жаўняровіча ў «Знаках эпохі». Штрыхі да партрэтаў Міколы Купрэва і Рыгора Барадзіна — у «Люстэрку лёсу». Музейныя старонкі ад Міколы Труса прысвечаны пісьменніцкім віншаванням са святамі, архіўныя — Ігара Запрудскага — ілюстрацыям у часопісе «Маладняк», мясцовасці і постацям, якія з ім звязаны, а таксама дакументам з даўніны Мсціслава і ваколіц Міхала Несцярковіча. Алесь Карлюкевіч заснаваў свой матэрыял на прозе Віктара Шніпа, прасачыў у ёй выяўленне постаці пісьменніка і перакладчыка Пятра Бітэля. Ксенія Зарэцкая завітала на фестываль «Лістапад» і дзеліцца ўражаннямі ад кітайскіх кінастужак. Снежаньская «Маладосць» — своеасаблівае падвядзенне вынікаў, ад чым сведчыць грунтоўны спіс публікацый за 2023 год. Традыцыйна на старонках часопіса можна знайсці адказы аўтараў на пытанні.

Нараджаць вершы

У Кацярыны Шчаснай — зімовая нізка свабоднага норава. «Прабач» гучыць гімнам упушчанамо імгненню, калі, на вылікі жаль, ужо адбыліся незваротныя змены. Кажуць, зімой у Сан-Паўлу ідуць спраўдныя трапічныя навальніцы, але ніяк не скеміць, як жа на Каляды там пайшоў снег, а ці пайшоў менавіта там?

*Сенсацыя — сто гадоў
Не было ў Бразіліі снегу!
Дзед сам сабе не паверыў,
Хацеў выгукнуць «Nossa!»,
Ды вырвалася простае,
Веж знаймае «Уга!».*

Хто ты, дзед Антонія? Чаму ж мроіцца табе беларуская зіма? Замыкае нізку верлібр аб нараджэнні вершаў.

Кацярына Стройлава адлюстроўвае ў паэзіі самыя важныя для сябе каштоўнасці: Радзіма, маці, бацька, Бог. Светлыя і ўзнёслыя вершы, дзе ў знешняй прастае адчуваецца глыбіння веры, праглядаюцца сюжэты з жывапісу ці сцісла і ёміста інтэрпрэтуецца падзвіг пастуха Давіда:

*Войска ворагаў. Бой.
Волат злы Галіяф і Давід.
Першы ў латах, з мячом,
у магутнай руцэ цяжка і шчыт.
Галіяф пацяшаецца.
Молюцца Богу хлапчук.
Ратаваць ён жадае народ
ад варожых злых рук.*

*Вось да бою сігнал. Галіяф набірае
разгон.
Хлопчык камень у пращучу паклаў,
раскруціў пращучу... Стогн.*

*Пераможаны волат ля ног пераможцы
ляжыць.
Бог святы дапамог, каб народ Яго
мірна мог жыць.*

Верш «Князьводцы» Тацяна Абухоўскай прысвячае жаклівым падзеям, якія адбываліся на радзіме паэтэсы, у Мастоўскім раёне, улётку 1943 года.

Нізка Змітрака Марозава быццам супрацьпастаўляе смерці неўміручасць. Ад смерці нікуды не пацпецца, усё мае канец, а за ім — боль страты, боль расстання, боль непараўнага. Роспач. Мастак працягвае, падаўжае жыццё сваё, сваёй каханай, усяго дарагога, што яго атачае. Не даруючы лёсу, вядзе гаворку ў вершы «У выноак майёй незабыўнай Тацяняне» з жанчынай, якой на канавана быць даўно ў іншым свеце:

*Раўнавала да музы. Казала:
«Як памрэш, я спялю твае вершы».
Не настела...
На неба пайшла без мяне.
Боль мінуў...»*

*Я б спялі свае кніжкі
За адно — адзінае спатканне
з табой.*

Жывой...

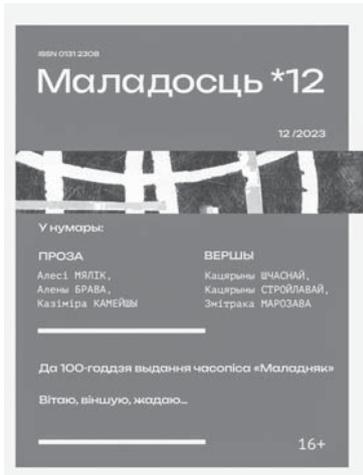
Перспектыва мінулага

Проза распачынаецца творам Алесі Мялік «Шчаслівы год», у аснове сюжэту якога — шэраг здарэнняў у жыцці выскавай жанчыны Тацяны. Маладая пісьменніца выбудоўвае паслядоўнасць апавядання такім чынам, што фінал бацьчыца ўзнагароды для лірычнай герані за яе страты. Але ці наспраўду бацьчыца шчаслівым такі час, дзе дарэмна пакутуе і заўчасна сыходзіць з гэтага свету родны чалавек?

«Суседзі, што калісьці жылі перад намі, ніколі не былі блажымі. Яны былі з нейкімі асаблівасцямі, з нейкімі дзівацтвамі, але дрэннага нічога не рабілі». «Людзі, звяры, вайкалакі» Ягора Жукоўскага — апавяданне, якое ад пачатку прымушае чакаць маштабную гісторыю, але мы бачым усё ж лакальную, тым не меней абагульненую. Што калі вы з вёскі (хаця, пэўна, можа быць і гарадскі двор)? Прыгадайце сваіх суседзяў! Ёсць такія нармальныя сярэднястатыстычныя жыхары (відаць, у іх шэрагах і вы самі), якія бадай фарміруюць цягам дзясяткаў і соцень гадоў пэўны лад на мясцовасці — тут і межы двароў і зямельных надзелаў, і традыцыйныя святы, і гаспадарчы графік, і іншае... Абавязкова знойдзецца той, каго ўсе навокал лічыць мясцовай бяскондай звар'яцелай знакамітасцю. І той, ад чый-го імя прабягае халадок па спіне, з кім ніхто не хоча звязвацца...

«Нават няледзячы на тое, што кожны раз Актор граў трагічную ролю, заўсёды перад спектаклем ён быў вясёлы». Алесь Дубоўскі рэзкавае аб фартуе акцёраў, складанасцях у прафесійным станавленні, як рамантаваныя знешні вобраз куміра глядачоў ператвараецца ў вобраз стомленага чалавека, які паступова губляе цікавасць да сваёй працы і сілы змагацца. У процівагу персанажу апавядальніка — маладога акцёра, які хутка выгарае, вымалёўваецца зусім іншы — дарослы, мудры, на першы погляд, заўжды натхнёны і поўны імпульсу, дасведчаны. Аўтар задае пытанне, чаму ва ўзнёсласці і любові да справы сталы акцёр памірае.

«Хлеб — задумка чыста Божая, але стварца і спажываць яго належыць чалавеку». У роздуме «Чорная скібка» Казіміра Камейшы — кругагет чалавеча існавання, традыцыйнага, найперш сялянскага, у павязі з вялікай каштоўнасцю, сімвалам жыцця, тытанічнай, карпатлівай, цяжківай працы — Хлебам. Паслядоўнасць стварэння яго (так, не нарыхтоўкі прадуктаў і іх прыгатавання) суправаджае чалавека, праходзіць з ім свой асаблівы цыкл. Аўтар дзеліцца сваімі ведамі аб тым, як даставалася «чорная скібка», аб прыладах працы ў яго сям'і і мясцовасці, якія дапамагалі хлебарабу, якімі значнымі былі, напрыклад, плуг: «А плуг укралі. Драмаў ён спакойна

ў прысклепку, ды драмаў нядоўга. Глянулі аднойчы — а плуга няма. Плакала па ім мама, звалася мы з братам. Я нават верш напісаў пра гэта». Тэкст філасафічны, але падобны да белетрызацыі і глыбока асабістага этнаграфічнага даведніка, напоўненага кранальнасцю і павагай да свайго мінулага. Аповед расквечваецца і дзякуючы засвоеным пісьменнікам з маленства народным песенькам, прыказкам, прымаўкам, а таксама фрагментам твораў мастацкай літаратуры яго папличнікаў-паэтаў.

«Усё спраўдзілася — рукапісы і кнігі. І словы — гарачыя, жывыя. Яны па-ранейшаму нараджаюцца ў глыбінні яе сэрца. Хіба гэта не цудоў?». Алена Брова апавядае пра тое, як праз перашкоды жанчына спраўджае мары і дасягае таго, што з вышніх гадоў падаецца складаным і немагчымым. У адным з даўніх інтэрв'ю пісьменніцы (знойдзенага мною на старонках газеты «Звязда», прымеркаванага да выхаду першай кнігі «Каменданцкі час для ластавак», 2004) ёсць выказванне, што «не паспытайшы усё «на ўласнай скуру», немагчыма напісаць рэч, якая б адпавядала жыццёвай праўдзе і эмацыянальна кранала чытача». Акурат, адкрываючы пакрысе чарговыя публікацыі Алены Брава, разумеш, што яны кранаюць — праз дэталі, апісанні пацучыў, якія можна зафіксаваць такім дасканалым чынам, толькі пражыўшы.

«Імёны герояў гэтай аповесці могуць не супадаць з рэальнымі, але гэта праўдзівая гісторыя адной сяброўніцы». Так званую «Сагу юнацтва» Навума Гальпяровіча «Чырвоны мост» можна лічыць лагічным працягам празаічных твораў, што друкаваліся ў «Маладосці». Гэта аповесць, у якой прага еднасці, прага мець аднадумцаў, папличнікаў, сапраўдных сяброў. У тэксце — пошук іх, знаходкі і аб'яднанне, і суіснаванне ў пэўным гамеастане з усімі вартацямі таго сяброўства — і з добрымі, і з дрэннымі, а потым — аддаленне і расстанне — страшнае, балючае, непараўнае і незваротнае. Важнае праглядаецца ў творы: аўтар абсалютна не прыхарошвае ўласны вобраз — няёмкія здарэнні з мінулага, штосць з таго, у чым ты не быў героем, у чым не стаў пераможцам, у чым ты хібіў, спрабаваў шмат разоў, павінен быў саступаць, быў безабаронны, але біўся як мог (ва ўсіх сэнсах). «Чырвоны мост» — пра неўзданнае рэальнае.

Дакранацца да жыцця іншых

Публікацыя нататак з запісных кніжак Уладзіміра Караткевіча за 1971 год, апрацаваных і каментаваных даследчыкам Пятром Жаўняровічам, завяршаецца ў чарговых «Знаках эпохі» (пачатак — у папярэдніх двух нумарах). Гэтым разам размова ідзе аб паездцы пісьменніка

ў экспедыцыю «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі» ў Бешанковіцкі, Чашніцкі і Лепельскі раёны Віцебскай вобласці з Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР.

Бязмежна сардэчныя, прыватныя і цёплыя ўспаміны, штрыхі да партрэтаў Міколы Купрэва і Рыгора Барадзіна са слоў Уладзіміра Ягоўдзіка ў «Люстэрку лёсу». Маюцца і прафесійныя заўвагі пра адметнасці творчасці калеж, напрыклад: «Паэзія Купрэва мяне ўразіла дзіцячай заворожанасцю жыццём і роднай прыродай, адметнай інтанацыяй, яго думкі і вобразы не ўкладваліся ў звыклых ямбы і харэі», альбо пра нястомнае пацучцё гумару «дзядзькі Рыгора»: «Сам дзядзька быў нястомны жартаўнік і расатун, ён валодаў чароўнай палачкай бенгальскага агню, адкуль выталіліся то пякучыя іскрынікі, то калочыя ільдзінікі». Аўтар дзеліцца асабістымі ўражаннямі ад перасячэнняў з пісьменнікамі, асобных выпадкаў сустрач, яны выклікаюць дзесці ўсмешку, а дзесці і сум. Такая захапляльная ў чытанні мемуарыстыка дазваляе паглядзець зусім іначай на звыклых і нібыта недасяжных класікаў са старонак біябібліяграфічных даведнікаў, Вікіпедыі, збораў твораў ці падручнікаў. І гэта няпроста — раскрывае падрабязнасці чужога жыцця ў кантэксце ўласнага.

Далей пра асабістае — традыцыйныя музейныя знаходкі ад Міколы Труса з фонду старадрукаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Гэтым разам, паколькі нумар мяккі год, — віншаваем. Напрыклад, паштоўкі Алесі Адамовіча да Леаніды і Галіны Гарэцкіх, ліст Васіля Быкава да Эдзі Агняцвер (маецца і ілюстрацыя), ці цэлы верш-прывітанне Максіма Лужаніна Кузьме Чорнаму, «каб акрыяў» (датаваны 1943 г., месца стварэння — Масква), вядучы рубрыкі пазнае, што «твор можа разглядацца як працяг бурлеска-трагедыі нашых традыцыйных беларускіх пазм XIX ст. — «Знейды навыварат» і «Тараса на Парнасе».

Што прыніс «З архіваў» Ігар Запрудскі? У апошні нумар 2023 паслеў матэрыял «Няхай усе бачаць, якая пекная наша Беларусь...» да 100-годдзя выдання часопіса «Маладняк». А заснаваны ён на ўражаннях аўтара ад убачаных графічных ілюстрацый, змешчаных на старонках выдання яшчэ ў 1923 годзе, якія звязаны з «паўднёвым прыстліччам» — Сenniцай, Канючыцамі, Ігнаціцамі. Матэрыял пра часопісы, пра аднаго з яго ілюстратараў — Паўла Макаравіча Гуткоўскага, пра тое, як названыя географічныя пункты і іх насельнікі адзначыліся ў «Маладнюку».

Знаходкі з Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Міхала Несцярковіча тычацца мінулага Мсціслаўшчыны і ваколіц. Два апублікаваныя з тлумачэннямі дакументы адносяцца да перыяду канца XVII — сярэдзіны XVIII стст. і апавядаюць пра перадачу маёмасці ў спадчыну.

«Пабачыў, на якой паперы (на паперы ад мяхоў з-над цэменту) пісаліся з'яўляючы пераклады А. Міцкевіча». Літаратурна-крытычныя старонкі адведзены ў часопісе артыкулы Алесі Карлюкевіча, прысвечанае выяўленню постаці паэта, празаіка, перакладчыка, краязнаўцы, святара Пятра Бітэля ў «дзённіковай прозе» пісьменніка і рэдактара Віктара Шніпа на матэрыялах кнігі «Трава бясконцасці» (2018).

«Не дакранацца нават. Падледзець». Такую заўвагу робіць аглядальніца Ксенія Зарэцкая ў дачыненні да мастацтва. У прыватнасці да кінематографа. Гаворка ідзе аб кітайскіх кінастужках, прадстаўленых на фестывалі «Лістапад», «Цёмны лес» Цуй Чжэ і «Воін месцавага святла» Инг Хонга (дарэчы згадаць, што апошняя атрымала прыз за найлепшую аператарскую работу ў Мінску).

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

«Калі ласка!» — запрашэнне з Татарстана

Пяць гадоў назад, у 2018 годзе, у Казані пачыла свет анталогія беларускай паэзіі на татарскай мове. Пад адной вокладкай сабраны творы 30 беларускіх пісьменнікаў. Адркрыў зборнік «Хуш калісэз — Калі ласка!» пераклад славуэтага ўрыўка з прадмовы Францішка Скарыны да выдадзенай ім кнігі «Юдзіф».

А следам былі змешчаны вершы Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа, Максіма Багдановіча, Міхася Чарота, Уладзіміра Дубоўкі, Пётрусы Броўкі, Пятра Глебкі, Максіма Танка, Аркадзя Куляшоў, Рыгора Барадуліна, Янкі Сіпакова, Юрыя Сапажкова, Міколы Чарняўскага, Віктара Гардзея, Раісы Баравіковай, Міхася Пазнякова, Міколы Мятліцкага, Уладзіміра Марука, Тацыяны Сівец і іншых класікаў і сучаснікаў. Укладальнікамі кнігі выступілі: з беларускага боку — Алесь Бадак, з татарскага — Рэнат Харыс. Усе творы беларускіх паэтаў на сваю родную мову пераўвасобіў народны паэт Татарстана Рэнат Харыс.

Крыху пра Рэната Харыса. Нарадзіўся будучы татарскі пісьменнік 6 мая 1941 года ў вёсцы Ялховая Возера Цыльннскага раёна Ульяўнаўскай вобласці ў сям’і сельскіх настаўнікаў. Закончыў Казанскі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт. У 1963—1964 г. настаўнічаў у Арскім педагогічным вучылішчы (Татарстан). У 1965—1971 г. працаваў літпрацоўнікам у розных рэдакцыях Татарскай АССР. З 1971 да 1973 г. — адказны сакратар Саюза пісьменнікаў Татарскай АССР. З 1971 да 1974 г. пісьменніцкую арганізацыю аўтаномнай рэспублікі ўзначальваў паэт Закі Нуры. Старэйшы на два дзясяткі гадоў за свайго колегу, пісьменнік і кіраўнік творчага саюза меў баявы вопыт, быў удзельнікам Вялікай Айчыннай вайны. Свой першы бой 19-гадовага пагранічнік Закі Нуры (сапраўднае прозвішча Закі Нурутдзінаў) прыняў у Беларусі ў чэрвені 1941-га... Пасля беларусы баі, акружанне, фронт, які адкаціўся на Усход. Малады татарын застаўся на акупаванай фашыстамі тэрыторыі. Пашчасціла трапіць у партызанскі атрад. Спачатку пагранічнік становіцца падрыўніком. Узрывае чыгуначныя масты, эшалоны, нямецкую тэхніку. З часам легендарны Канстанцін Заслонаў прызначае Закі камандзірам коннай разведкі. Атрад на той час становіцца партызанскай брыгадай... У шэрагах народных мсціўцаў Закі Нурутдзінаў знаходзіўся да самага вызвалення Віцебшчыны, Беларусі. Адзнакі баявых подзвігаў партызанататарына — ордэн Айчыннай вайны II ступені і медаль «Партызану Айчыннай вайны» I ступені. Учарашняя партызанка прызначаюць намеснікам старшыні Аршанскага гарвыканкома. Закі займаецца аднаўленнем народнай гаспадаркі. На памяць прыходзяць веды, якія ён набыў у лесатэхнічным тэхнікуме. І яшчэ малады чалавек піша вершы на роднай татарскай мове. У Беларусі Закі пазнаёміўся — яшчэ ў партызанскім атрадзе — з дзяўчынай Валіяй. З ёю і вярнуўся праз колькі гадоў у родны Татарстан.

Адзін з першых вершаў татарскага паэта пра Беларусь:

*Да світаньня прабывушы ў дазоры,
Як і воў,
Я ўвесь у расе,
Што вартуюць спрадвек касагоры
І палеткі ў вясновай красе.*

*З лугавін узыходзяць туманы.
Сонца бліснула ў кронах ярчэй.
І настой я ўдыхаю
духамі,
Што ад явараў белых цячэ.
Дол ігліцаю летаўняй хруснуў.
Я іду
і вось-вось запяю.
Ранак ціхі ў бары беларускім,
А напаміну ты Волеу маю!
(Пераклад Івана Калесніка)*

...Працуючы поруч са старэйшым таварышам, штодня сутыкаючыся з ім, Рэнат Харыс даволі шмат чуў ад свайго кіраўніка добрых слоў пра Беларусь і беларускую літаратуру, пра беларускіх паэтаў. Закі Нуры неаднойчы наведваўся ў Оршу, у Мінск. Быў адзначаны званнем ганаровага грамадзяніна горада Оршы.

Вось у прадмове да кнігі «Калі ласка...» народны паэт Татарстана Рэнат Харыс і піша: «Асабліва цікаваць да Беларусі ўзнікла ў мяне недзе ў 1971 годзе ў перыяд працы адказным сакратаром Саюза пісьменнікаў Татарстана. Тады старшыняю Саюза пісьменнікаў Татарстана працаваў вядомы паэт Закі Нуры (Нурутдзінаў Закі Шарафутдзінавіч). Ён часта ўспамінаў пра сваё “лясное” жыццё ў час вайны, калі змагаўся супраць фашыстаў у партызанскім злучэнні Канстанціна Заслонава... <...> Пра гэты перыяд свайго жыцця ён напісаў у кнізе апавяданняў “І мёртвыя помсцілі”. Ганаровы грамадзянін горада Оршы Закі Нуры заўсёды падтрымліваў кантакт з беларускімі пісьменнікамі, перакладаў на татарскую мову іх творы і выдаваў кнігі».

Верш Закі Нуры — «Мая любоў нязгасная да Беларусі»:

*Хоць наша Перамога назаўжды
Мяне даўно з табой разлучыла,
Ды не забудуца ніколі дні,
Калі хадзіў дарогамі тваімі
І грэўся каля вогнішчаў лясных.*

*Нярэдка пра паходы ўспамінаю.
І хоць нялёгка спарваю заняты,
Здаецца, на будоўлях я тваіх,
Здаецца, на палях тваіх не госяць я,
Дзе з небам збжыгна гамоніць.
(Пераклад Івана Калесніка)*

Быў і другі важны штуршок да развіцця беларускіх зацікаўленняў Рэната Харыса... У вёсцы Пячышчы Верхне-Услонскага раёна на беразе Волгі адкрыўся музей класіка беларускай літаратуры Янкі Купалы. Народны пясняр Беларусі знаходзіўся ў Татарстане ў эвакуацыі. Музей быў створаны ў многім дзякуючы падтрымцы Закі Шаруфутдзінавіча. «...У гэтым музеі, — чытаем у прадмове Рэната Харыса, — праз жыццё і творчасць Янкі Купалы для мяне шырэй адкрыліся дзверы ў свет беларускай літаратуры. Побач з вядомымі па школьных падручніках Янкам Купалам і Якубам Коласам паўсталі Максім Танк, Пятрусь Броўка, Аркадзя Куляшоў і іншыя. Неверагодных маштабаў бяда, прынесена фашыстамі на беларускія землі, з узрушальнай сілай адлюстроўваецца ў іх творах і пераўтвараецца ў гімн багатырскай вынослівасці і жыццялюбстваў беларускага народа».

Рэнат Харыс у 1973—1982 г. займаў пасаду намесніка міністра культуры Татарскай АССР. У 1982—1989 г. паэт — галоўны рэдактар літаратурнага часопіса «Казан утлары». У 1990—1995 г. — рэдактар газеты «Татарстан хэбэрлэра» і адначасова — старшыня Мандатнай камісіі Вярхоўнага Савета Рэспублікі Татарстан. Наступныя чатыры гады пісьменнік займае пасаду намесніка Старшыні Дзяржаўнага Савета Рэспублікі Татарстан. З 1999-га года Рэнат Харыс — член Пастаяннай Камісіі Дзяржаўнага Савета Рэспублікі Татарстан па сацыяльных пытаннях, справах дзяцей і моладзі, старшыня Камісіі па ўсталяванні ідэнтычнасці тэкстаў законаў Рэспублікі Татарстан на татарскай і рускай мовах. Р. Харыс быў народным дэпутатам парламента Рэспублікі Татарстан трох скліканняў.

Рэнат Харыс неаднойчы наведваў Беларусь. У 2009 годзе прыняў удзел у Дні беларускага пісьменства ў Смаргоні. Наведваў Кушыяны, пазнаёміўся з Літаратурным музеем Францішка Багушэвіча. У тыя вераснёўскія дні разам з татарскімі пісьменнікамі (гасцяваў у Беларусі разам з Рэнатам Харысам) і другі народны паэт Татарстана — Роберт Мінулін) у Смаргоні былі і беларускія творцы — Мікола Мятліцкі, Алесь Бадак, Юрый Сапажкоў, Віктар Шніп...

Фота Кастуся Дробава.

Рэнат Харыс.

А за тры гады да гэтага, у 2006-м, татарскі перакладчык беларускай паэзіі наведваў на Віцебшчыне мемарыяльны комплекс «Рыленкі» (гэта Дубровенскі раён), дзе пахаваны яго зямляк кампазітар Фарыд Ярулін — аўтар балета «Шурале». Ярулін загінуў каля вёскі Ніжняя Тухіня ў кастрычніку 1943 года. З прадмовы Рэната Харыса да анталогіі беларускай паэзіі на татарскай мове: «...Гэтая старонка звязана і з подзвігам Мусы Джалілі і яго папелінікаў. У лютым 1943 года 825-ы батальён легіёна “Ідэл-Урал”, створаны і адпраўлены фашыстамі для барацьбы з беларускімі партызанамі, менавіта тут, на Віцебскай зямлі, паўстаў і, перабіўшы сваіх камандзіраў, перайшоў на бок партызан, і 506 чалавек папоўнілі партызанскі атрад Гурко. У гэтай старонцы ваяваў, недалёка ад горада Оршы застаўся ў акружэнні і трапіў у палон аўтар рамана “Разбураны бастыён”, аповесці “Паміж жыццём і смерцю” Набі Даўлі. І ён захоплены гаварыў пра беларускі народ...»

Гартаю кнігу «Калі ласка...» (яна выйшла ў Казані накладам 500 экзэмпляраў) і разважаю пра тое, што яе з’яўленне на свет у 2018 годзе — як своеасаблівы мост для далейшага развіцця беларуска-татарскіх літаратурных стасункаў. Праз год, у 2019 годзе, у Казані выйдзе яшчэ адна беларуская кніга: «Санеты» Янкі Купалы. Арганізаваў гэтае выданне і зноў жа Рэнат Харыс. Памятаеце купалаўскія радкі?

*На суд вам, кніжнікі, сябе я аддаю,
Судзіце па стацыях, як піша ваш закон;
Было ж жыццё мне — узаконены прыгон,
Хоць я не даў вам
і не дам стаптаць душу сваю.*

*Мінаў я вашу фарысейскую сям’ю,
Мяне не збэсціў вашым ідалам паклон,
Калі ж з грудзей і вылятаў
пракляцця стогн,
То кляў я сам сябе і мук сваіх змяю.*

*Нічым грашыць ад вас грашнейшым
я не ўмеў, —
Піў чарку крыўды і цярпення — усё да дна,
І не спаганіла мяне аблуда ні адна.
Адзін грэх толькі лёг мне на душу, як леў,
Прастунак, суддзі, мой:
я сэрца, сэрца меў!
Але ці ж гэта так страшэнная віна?!*

У 2019 г. у Мінску выйшаў зборнік санетаў Купалы на мовах народаў свету. Усяго, акрамя мовы арыгінала, — на 16 мовах: армянскай, грузінскай, іспанскай, кітайскай, літоўскай, мангольскай, рускай, сербскай, славацкай, табасаранскай, украінскай, французскай, чачэнскай, чувашскай, шорскай... І на татарскай — згаданы пераклад народнага паэта Татарстана Рэната Харыса.

Паэту, перакладчыку, лаўрэату Дзяржаўнай прэміі Расійскай Федэрацыі Рэнату Харысу ў маі 2024 года споўніцца 83 гады. Добра было б, не чакаючы іншай, болей круглай даты, адзначыць шчырага прапагандыста беларускага мастацкага слова. І творчымі, і дзяржаўнымі ўзнагародамі... І лішні раз праявіць перакладчыцкую зацікаўленасць да творчасці самога Рэната Харыса — таксама не лішні беларускі клопат. Шматгадовая ўвага да беларускай нацыянальнай паэзіі дарагога варт! Нізкі паклон за гэта народнаму паэту Татарстана Рэнату Харысу!

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Валянцін СЕМЯНЯКА

Пачуцці

Пакладу пачуцці на паперу —
Боль і радасць, крыўду і слязу.
Белама я аркушу даверу
Тое, што нікому не скажу.

Буду сёння шчырым, як ніколі,
Тайны ўсе нанізаць на радкі.
І, нарэшце, адпушчу на волю
Сутнасць мар і дум сваіх цяжкіх.

У памылках буду прызнавацца,
Аб заганах без маны казаць
І аб тым, як марыў не здавацца
Лёсу, не забуду напісаць.

Вершам раскажу і аб каханні,
Што лягло на сэрца злым рубцом,

І аб тым, як добра часам раннім
Пацалунак адчуваць праз сон.

Дробязі старанна зарыфмую,
Велічнае дробязным зраблю.
Апішу я ўсё, аб чым сумую,
І адкрыю тое, што люблю.

Адпушчу ў свет: чытайце, людзі!
Думайце, што праўда, а што — не.
І гадайце, калі час вам будзе:
Што пра вас, а што тут пра мяне.

У Сынковічы, у храм

На жыццёвых сцежках-пуцявінах
Шмат чаго даводзіцца сустраць.
І за ўсё мы Госпаду павінны,
І за ўсё мы ўдзячны насамрэч!

Боль і радасць, поспех і няўдачу
Ён нам пасылае нездарма —
На карысць і зрошчы, і нястача,
На карысць і лета, і зіма.

А калі даб'юць выпрабаванні,
Раздзяліўшы сэрца папалам,
Каб не ўпасці ў грэх расчараванні
Я прыйду ў Сынковічы — у храм.

Тут знайду ратунак ад паразы,
Падлячу тут хворую душу,
Тут пачую важныя адказы,
А на шпосыці сам тут адкажу.

Пастаю сярод магутных сценаў,
Памаўчу, наплакаўшы ў цішы,
Упаду з малітвай на калені —
Паклянуса болей не грашыць.

І, адчуўшы зноў у сэрцы радасць,
Вытру з твару горкую слязу.
Ласку Бога і Яго спагаду
З лёгкасцю па свеце панясу.

Матылёк і зорка

Я думаю, ты — Сонца! І, як матылёк,
Ляцеў да цябе, мая зорка.
Быў шлях мой бясконцым, я сіл не бяроу
І момантаў зведаў шмат горкіх.

Навокал было столькі зорак другіх,
Яны мяне клічуць і сёння.
А я ўсё ляцеў, не зважаўшы на іх,
Ляцеў да цябе, як да Сонца.

Як хмары цябе закрывалі, злаваў,
Збіваўся з маршруту цяжкаго.
На кпіны і здэкі людзей не зважаў —
Не слухаў, не бачыў нікога.

Знасіліся крылы на гэтым шляху
І яркія фарбы паблеклі,
А я ўсё спяшаў, не баяўся граху,
Гатоў да пакутаў у пекле.

І вось я з табой, але холадам злым
Мяне твой пагляд сустракае.
А я і не ведаў, што зоркі зусім
Халоднымі часам бываюць.

Успамін

Як згасне дзень яшчэ адзін,
Адвідзе ў вечнасць назаўсёды, —
Знайсіці магчыма сто прычын,
Каб памяць з сумам не гартаць.

Ды ёсць хвалюючы ўспамін,
Які пры першай жа нагодзе
Найпрыгажэйшую з жанчын
Зноў зольны да мяне вяртаць.

Такое можа быць у сне
Або ў старой прыгожай казцы —
Яна прыходзіць да мяне,
Каб асалодай наталіць.
Ізноў мой зрок не праміне
Яе вачэй. І, можа здацца,
У глыбіні душы кране
Струну, што песняй загучыць.

І я адчуваю прыгажосць
У гэтых гуках адмысловых,
Калі пакліча вечар ноч,
Каб сэрца сумам гартаваць.
І толькі мой жаданы госць
Сярод сяброў старых і новых
Напомніць мне адчаю моц
І беззыходнасці плячаць.

А потым прыйдзе новы дзень
Віхурай думак і сюжэтаў,
Імклівай чарадой падзей
Закружыць у вірах праблем.
І вечны тлум ізноў скрадзе
У коле твараў і партрэтаў
Шмат блізкіх сэрцаў і людзей,
Адкрыўшы безліч іншых тэм.

Але як і мой лёс ні быў,
Што б неба ні наканавала —
Я ўдзячны дню, які дарыў
Сустрачу з гэтым пачуццём.
І бласлаўляю той матыў,
Якім душа мая іграла,
І вусны той, з якою піў
Хмяльное дзіўнае піццё.

Расціслаў БЕНЗЯРУК

Трыпціх вяртання

1. Прыпынак у Мінску

Вятрам сарваны па восені ліст
Каціўся, як звонкая песня...
Спяшаўся Максім Багдановіч у Мінск —
У горад, прыветны з маленства.

Прыехаў дадому, каб тут працаваць
(Гасподзь лёс для кожнага вершыць),
Стаў бжанцам дружна юнак памагач,
Пісаў незабыўныя вершы.

Збіраўся пажыць ён, напэўна, гады...
(Здароўе ўсё горай і горай).
Прыпынак нядоўгі — ён Мінск назаўжды
Пакінуў, каб ехаць да мора.

«Вянок»-завет для людзей пакідаў,
Што «сплечены» ў радаснай скрусе.
... У Яцце далёкай паэт паміраў
З трызненнямі аб Беларусі.

2. На магілье паэта

Як далёка прытулак знайшоў,
Але й тут Беларусь, мусіць, сніцца?!
Я прыйшоў, каб табе пакланіцца,
Са спазненнем на споведзь прыйшоў.

Я прынёс прывітанне здалёк —
Ад зямлі, тваім вершам апетай,
Ад палёў, у якіх кожным летам
Зацвітае ў жытах васілёк.

Я стаю і маўчу. Цішыня.
Што, прароцтва, Паэце,
збываецца:
«Беларусь, твой народ дачакаецца
Залацістага, яснага дня?»

3. Шукаем свае карані

Вы, любячы краю, спачын ад дарог
Далёка знайшлі на чужыне:
У Яцце — Максім,
а ў Уральску — Змітрок,
Хаця Беларусі служылі.

Праходзяць стагоддзі, змяняюцца дні,
А мы ўсё шукаем свае карані,
Бо ў нас, беларусаў, адвеку зарок
Ляжаць-спачываць між сваімі...
Вярнуўся дадому Бядуля Змітрок.
Што сніцца на поўдні Максіму?..

Слова

Было гадзіны дзве ці тры,
Калі ў дрымоце соннай мроіў,
Сказаў мне голас унутры:
«Што ж, выбірай для бітвы зброю,
Калі змагаецца са злом,
Адолець каб яго на злом!»

Акрыўся б рыцарскім плашчом,
Калі б валодаў адмыслова
Я здзідай, шабляй ці мячом.
«А ты вазьмі за зброю слова! —
Мне той жа голас напарочыў. —
Шчэ людзі спяць —
адкрыў ім вочы!..»

І ўзяў я слова ды панёс
Народу, каб не ўмерла праўда.
Нялёгка мне дастаўся лёс,
Ды адступнаць не маю права:
Гартую слова, быццам сталь,
Каб зазвінела, як крышталь.

Ніна ГАРАГЛЯД

Учарашні дзень не адклічай.
Зінуў ён — і кругі па вадзе...
Ты даўно ў жыцці маім лішні.
Я не з тых, хто чужое крадзе.

І званкі, і прызнанні — пустое.
Не трывож мой самотны быт.
Столькі зім,
столькі летаў між намі —
Застаецца адно: забыць.

Хату матчыну
Брат прадаў «з малатка».
І няма куды ехаць,
Няма больш кутка.
Гаспадарыць цяпер там
Чужыя людзі...
І туга разрывае
Грудзі:
Хата родная
Сніцца мне.
І матулька святая
Ў акне.

Бутон падманутай душы
Не распускаецца.

Не стану я грашыць,
Каб зноў не кацяцца.

І рукі адваду твае
Ад сукні гузікаў.
Не грае для мяне
Каханьня музыка.

Фальшывам пагляду воч
Душа не верыць.
Цябе праводжу ў ноч.
Заплачуць дзверы.

Дождж барабаныць па даху.
Шэпчацца з ночкай — свахай.
Да хаты ён праз бульбоўнік
Пракраўся, нібы палюбоўнік.

Адкрыю я насцеж вокны.
Сарочка да ніткі прамокне.
Дождж плечы цалуе аддана...
А мо то не дождж, а каханы?

Не люблю, як у вочы шкадуюць,
А за спінай — гора смакуюць.
Тут прытворныя «Ахі-вохці»,
Там: «Кусае сябе хай за лоцкі!»

Хоць бяды пад акном гарцуе,
Толькі дух мой яна маіце.
Хто пакутаў у сэрцы не мае,
Той і радасць ці распазнае?

У вясковай драўлянай царкве
Пад малітву айца заплачу.
Азірнецца прыхаджанка
Як на грэшніцу, няйначай.

Пакаяння сляза. І ў душы
Ні адчаю, ні трывогі.
Толькі ціхая радасць святла
Ад размовы з Богам.

Маці

Урывак з дакументальнай аповесці
«Радзіма, радзіна, рабіна мая...»

Змітрок МАРОЗАЎ

Мая маці Вера Паўлаўна (у дзявоцтве Кандрашова) прыехала на працу ў Язбоўскую сярэднюю школу ў 1952 годзе пасля заканчэння Аршанскага педагагічнага тэхнікума. Ад Язбоў да раённага цэнтара Халопенічы было 30 кіламетраў з добрым гакам. Вясной і восенню па раскідай ад гразі, а ўзімку вечно замецанай снегам дарозе адзін раз на дзень нашпігаваны людзьмі з райцэнтра, як кансервавая банка селядцамі, да Язбоў хадзіў рэйсавы ПАЗік. Таму гадоўным сродкам перамяшчэння для язбоўцаў служыў гужавы транспарт (конь, запражаны ў калёсы ці сані), зрэдку веласіпед, які ў пасляваенныя гады для іх быў вялікай раскошай.

Педагагічны калектыў у Язбоўскай дзесяцігоддзі ў пераважнай большасці сваёй складалі сталыя настаўнікі — былыя франтавікі і партызаны. Таму маладую настаўніцу яны ўспрынялі як сваю дачку. У школе вучыліся дзеці і падлеткі з 12 навакольных вёсак. Сярод іх было шмат юнакоў і дзяўчат, якія па ўзросце (была ж вайна) мала чым адрозніваліся ад маёй матулі. Маладая настаўніца выкладала матэматыку, кватаравала ў салдацкай удавы Мамічыхі. Там жа і пазнаёмілася з маім бацькам — Міцькам Марозавым.

Дарэчы, гэтае знаёмства маіх бацькоў адбылося дзякуючы... зламанаму абцасу старога матчынага чаравіка. Спагадлівая Мамічыха, паспачувашы бядзе сваёй кватаранткі, суцешыла: «Не бяду, Верачка, ёсць у нас добры малец, за што ні возьмецца рабіць — усё ў яго руках гарыць: дзіравую страху адрамантуе, касу наклеіла — хоць галіся, плут навядзе — конь з песняй ідзе, дзяжу зладкуе — камар паміж клёпкіма носу не ўточыць. А, як твой абцас падабе, будзеш у сваіх чаравіках на вяселлі польку танцаваць!»

Як у вадзі глядзела Мамічыха! Праз нейкі месяц усе язбоўцы гулялі на вяселлі Міцькі Марозава і Веры Кандрашовай.

30 верасня 1953 года ў маладой сям'і нарадзіўся я. Маці распаўдала, што майму з'яўленню на белы свет магі пэрарашкодзіць шэраг абставін.

Неяк пад вясню, калі матуля была цяжарная мной, бацька дамовіўся з дзедкам Мікітам з'ездзіць у Чарэю на базар. Узый з сабой і Веру. Набылі неабходнае і, калі вярталіся дахаты, да іх у вазок нахабна ўскочылі незнаёмыя дзецюкі, якія выйшлі з лесу, і прычэпіліся да маці. Бацька, не доўга думаючы, уклеіў саму настырнамую ў ношаўку і спусціў яму юшку, а сам даў лататы ў прыдарожны хмызняк. Уся бандыцкая хеўра пагналася за ўцекачом, а дзед Мікіта з пералыку сцэбануў драцянай пугай каня, які з дробнай рысы перайшоў на шпаркі галоп і панёс вазок зноў ёсць моцы. Гэта і ўрававала маю матулю, а з ёй і мяне ад посты той воўчай зграі. Пад вечар спалоханы ўцекачы вярнуліся ў Язбоў. Па дарозе ўстрывожаная маці ўвесь час пыталася ў дзедка Мікіты: «Што будзе з Міцькам?» «А нічога з ім не будзе, нікуды ён не дзенецца. Уцячэ...» — бурчаў у адказ

стары. І спраўды, неўзабаве ў хату зайшоў бацька, босы: валёнкі скінуў з ног, каб не заміналі ўцякаць ад пагоні.

І другая, не менш важная, знакавая акалічнасць майго нараджэння. Калі я ўпершыню ўбачыў белы белы свет, вакол маёй шыі была абкручана радзінная пупавіна. Караліха, якая на печы прымала ў матулі роды, здівіліся: «Цуд Божы, што дзіцёнак застаўся жывы! У Божай кашулі нарадзіўся...»

Пражыты немалы век. За гэты час мне не раз даводзілася трапляць у жыццёвыя ператрусы і расцярэбы. І кожны раз я прыходжу да адной высновы: усё-такі ёсць нада мной светлы анёл, які бараніў і бароніць мяне ад нядобрых людзей, гартуе маё грэшнае цяло і душу ў пераадоленні шматлікіх перашкод у змаганні са злом, зайдрасцю, сквапнасцю, бяздушносцю, абьякавасцю тых, каго я сустракаў на сваім зямным шляху.

У нашай немалой па сённяшняе часе сямейцы кожны з трох звышоў меў свае абавязкі. Калі сяродні брат Рыгор быў больш прызвычаны да плуга і касы, то мне і малодшаму Алесю матуля даручала рабіць усю жаночую работу: прыбіраць у хаце, сушыць сена, палоць грады, ірваць крапіву, асот і лебяду для хатняй жывёлы, з надыходам вясны збіраць першае шчаўе. Нярэдка даводзілася цэлы дзень замест гульні ў футбол палоць грады, каб увечары маці адпусціла паглядзець чарговы кінафільм, які штомесяц прывозілі ў нашу школу раённыя кінамеханікі. Калі ў вялікай школьнай зале не хапала месца на лаўках, мы, вясковая дзятва, улетку і марознай зімой садзіліся на падлогу і з захапленнем глядзелі фільмы «Чапаев», «Судьба чловека», «Девочка ищет отца», «Алые паруса»...

Першай настольнай кнігай для мяне, як і для ўсіх першакласнікаў нашай школы, стаў «Буквар». Калі алфавіт я вывучыў на памяць за некалькі тыдняў, то з чытаннем па складах зведваў пўзныя цяжкасці. Памятаю, у буквары побач з адпаведнымі малюнкамі па складах напісана: «ра-мы, ша-ры», а я чытаю: «вокны, мячыкі». Калі ў маці лопалася цярпенне, я атрымліваў у плечы лёгкага кухталы.

Паступова мая вучоба пайшла на лад. Маці гаварыла, што праз год я чытаў тэксты бегла, з добрым вымаўленнем. Да дзевятага класа перачытаў літаральна ўсе кнігі, якія меліся ў бібліятэцы нашай Язбоўскай дзесяцігодкі. Ад Носава да Мапасана.

У раннім дзяцінстве доўгімі зімовымі вечарамі чытаў кніжкі Янкі Маўра, беларускія і рускія народныя казкі. Бабуля Анісія ў гэты час прала лянную пражу і пад манатоннае гране самапрадкі спявала песні з мясцовага фальклору. У памяць запалі наступныя радкі: «А я жыта сеяла, сеяла, а я жыта сеяла, сеяла, а я жыта сеяла, брала лён...»

Крыху пазней пры чымным святле газавай лямпы (газнічкі) перачытаў усю Гайдара, Жуля Верна, Пушкіна, Бадановіча, Купалу і Коласа. Балазе, мая матуля не замінала майму начному чытанню. У яе быў свой занятак. Дахаты са школы маці прыносіла таўшчэзны стос вучнёўскіх сшыткаў і да глыбокай ночы таксама чытала, выпраўляла памылкі, ставіла адпаведныя адзнакі вясковым «матэматыкам». Дарэчы, у той час у нашай Язбоўскай сярэдняй школе, пачынаючы з восьмага, было па два паралельныя класы. У кожным з іх

налічвалася каля сарака вучняў з вялікіх навакольных вёсак Дубы, Калодніца, Харытанцы, Прошыка, Худава, Лютыя, Тапарышча, Запуткі і інш. Мінула дзесяць гадоў, як школу зачынілі, бо няма каго вучыць.

Нарэшце, у 1968 годзе, у Язбы панаехала цэлая плойма гарадскіх «стаўбэшнікаў» (гэтак нараклі вяскоўцы каманду электрыкаў і брыгаду рабочых раённага лясгаса), якія бязлітасна выразалі грыбны Барок за нашай вёскай. Укапалі ў дол усцяж адзінай у вёсцы гразкай вуліцы высачэзныя сасновыя ступы, нацягнулі паміж імі правяды і правялі ў кожную хату чаканую «лямпачку Ільіча». Калі мае бацькі выключалі электрычнасць і клаліся спаць, я прызвычаўся чытаць пры святле жоўта-спелай, як спечаны матуляў блінок, зімовай поўні! Але нездарма людзі кажуць: «Да пары збан вадзі носіць».

Неяк пахавала вёска старога чалавека. Зімовым вечарам бацькі, прышоўшы з панаіна, улегліся спаць, а я, як звычайна, прымасціўся з кніжкай каля акана, асветленага поўняй. Ужо добра захапіўся чытаннем, як пачуў спалоханы голас маці: «Міцька, ныйначай мярцяк ажыў! Глян, вунь сядзіць каля нашага акана!»

Да мяне падбег бацька, смачна вылаяўся, успомніўшы і д'ябла, і самога Бога, з крыкам «я яму зараз пакажу мерцвяка» пабег да шафы, дзе вісела тоўстая нямецкая дзятка, на якой бацька не толькі вастрыў лязо брытвы перад тым як пагалаціцца. Неаднойчы паспытаўшы пякучы смак бацькавай дзяткі, я сутрунём кінуўся ў ложка і з галавой накрыўся коўдрай.

Пражыта большая частка адведзенага мне Богам часу. Непрыкметна падраслі ўнукі. Ды толькі зноў і зноў з невыказнай настальгічнай тугой я ўспамінаю сваё такое далёкае і разам з тым такое дзівоснае, блізкае сэрцу дзяцінства.

*Ах ты поўня, мая поўня, —
Зімавых начэй ліхтар,
Зноў дзіцінства я прытомніў,
Ночі светлыя. Буквар.
І хланчук белагаловы
Ля паўночнага акана,
Як малітву, шэпча словы:
«Мама, ластаўка, вясна...»
Спяць бацькі, а над імі каюўняй
Залаціцца жоўты шар...
Ах ты поўня, мая поўня —
У краіну слоў ліхтар.*

У матулі быў вельмі прыгожы меладычны тэнар. Калі на святы ў нашай хаце збіраліся мясцовыя настаўнікі, яны разам з ёй спявалі папулярныя ў той час песні ваенных і пасляваенных гадоў. Асабліва зачароўваў мяне гармонік «Хромка» майго роднага дзядзькі Прошкі. Марак-падводнік Балтыскага флоту цудоўна іграў песні «Три танкіста», «Катюшу», «Семёновну», «Страдания», вальс «Амурскіе волны». Бывала, як урэжа дзядзька Прошка на сваім гармоніку з пераборами на восем біндалікаў мясцоваю полечку — не толькі жывы, але і мёртвы заскачка!

Мне вельмі хацелася стаць гарманістам, не горшым за свайго дзядзьку Прошку. Гэтым жаданнем і просьбай купіць гармонік я ўвесь час назвала матулі. Урэшце, калі мне споўнілася дзесяць гадоў, яна не пашкадавала дзесяць піль рублёў і купіла мне новую «Хромку». Асвоіўшы самастойна навуку

гарманіста, праз тры гады я пачаў іграць на баяне, не без поспеху выступаў на сцэне раённага Дома культуры, а падчас вучобы ў сельскагаспадарчай акадэміі іграў і спяваў у складзе агітбрыгады агранамічнага факультэта.

Яшчэ падлеткам я марыў паступіць на гістарычны факультэт Магілёўскага педагагічнага факультэта. Да заканчэння школы вывучыў гісторыю розных эпох і часоў, ад Аляксандра Македонскага да нашага часу. Але мой далейшы лёс у выбары прафесіі вызначыла маці. «Паступай, сынку, у Горацкую сельскагаспадарчую акадэмію на агранамічны факультэт», — прамовіла яна разважліва. Тым больш што ад Балбечана, дзе жывуць твае бабуля і дзядудзя, да Горак рукой падаць. Калі ж будзе цяжка з зарчамі, старыя заўсёды дапамогуць.

Як у вадзі глядзела матуля. У 1970 годзе я стаў студэнтам агранамічнага факультэта Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі. А праз два гады бацькі перавезлі хату з Язбоў на радзіму маці ў вёску Панкратаўку.

Маці, якая пасля вайны вучылася ў Панкратаўскай сярэдняй школе, пасля пераезду ўладкавалася туды ж на працу завучам, адначасова выкладала ў старэйшых класах алгебру і геаметрыю. Ужо на пенсіі мая матуля яшчэ шэсць гадоў праводзіла з вучнямі малодшых класаў заняткі па сваёй любімай матэматыцы. За паўвека бездакорнай настаўніцкай працы атрымала ганаровы медаль «Ветэран працы».

Пасля заканчэння сельскагаспадарчай акадэміі, працуючы аграномам у калгасах на Магілёўшчыне, а пасля ў Міністэрстве сельскай гаспадаркі, я пры першай нагодзе наведваў бацькоўскую хату, чым мо дапамагаў матулі па гаспадарцы, асабліва пасля смерці бацькі. На працягу дваццаці гадоў штомесяц мы пісалі адно аднаму лісты, у мяне захавалася больш за сотню лістоў ад маці. Акрамя гэтага, кожны тыдзень перазываліся.

Матуля раскавала пра свае надзённыя клопаты, трывожылася за мяне, хвалявалася за сваіх унучак. Кожны раз я прасіў яе пераехаць жыць да мяне. Але чуў катаржычны адказ: «Што мне рабіць у вашай сталіцы? Не хачу быць для вас абужай. У вас і без мяне клопатаў хапае».

Калі матуля цяжка захварэла — зламала шыйку бядра, мы з жонкай Тацянай забралі яе да сябе. Амаль месяц пасля аперацыі вучыў яе хадзіць, які некалі яна вучыла мяне рабіць першыя крокі ў жыцці.

Улетку матуля жыла ў брата Рыгора на Бешанковічыне, а пасля зноў у маёй гарадской двухкаёўцы разам з цешчай Зінаідай Уладзіміраўнай, таксама хворай на ногі. Уздзівох вяселей! Зімовымі вечарамі бабулькі спрабавалі спяваць песні сваёй малодсці. Час ад часу матуля з горыччу ў голасе скардзілася: «Гэта ж трэба, раней ведала столькі песень, а цяпер пачатак помню, а да канца даспяваць не магу, словы забыла!»

Неяк напрыканцы сакавіка прыехаў Рыгор, вырашыў забраць маці на лета да сябе. Перад прыездам брата маці што-вечар мяне прасіла: «Нікуды я больш не паеду. Завязіце мяне ў Панкратаўку».

Да самага скону не забуду самотную ўсмішку маці ў зашклёным акне братавага легкавіка. Апошняю развітаную ўсмішку маёй дарогай, самай лепшай ва ўсім белым свеце матулі.

З верай у будучыню

Чарговае падвядзенне вынікаў работы пісьменніцкай арганізацыі Магілёўшчыны за мінулы год адбылося ў студзені бягучага года. Справаздачны год у аддзяленні выдаўся насычаны і плённы. Шэрагі Магілёўскага аддзялення СПБ папоўніліся адразу двума выдатнымі аўтарамі — Аленай Любчанка (Курэ) і Святланай Цмугнувай, якія актыўна ўключыліся ў работу.

Пісьменнікамі Магілёўскага аддзялення СПБ у выдавецтвах Беларусі выдана 20 кніг і больш паловы з іх — за дзяржаўны кошт.

Вельмі добра, калі чытач застаецца некаторы час сам-насам з тым ці іншым творам і перажывае тое, што ўклаў у яго пісьменнік. Аднак не меней важна праводзіць і сустрэчы пісьменнікаў з чытачамі. Чалавек, асабліва малады, які часам у нечым сумняваецца пад націскам нездаровай фэйкавай інфармацыі, у працэсе жывой гутаркі можа набыць правільны арыенцір у сваім свегапоглядзе. А такіх сустрэч пісьменнікі Магілёўскага аддзялення правялі каля 800. Гэта Дзень ведаў, урокі мужнасці і памяці ва ўстановах вышэйшай, агульнай сярэдняй і прафесійна-тэхнічнай адукацыі «Нам этот мир завещано беречь», шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных Тыдню дзіцячай кнігі і Міжнароднаму дню роднай мовы, уключаючы літаратурны марафон, аўтарскія чытанні на базе гарадскіх бібліятэк «Вялікі чытанні. Сустрэчы на Парнасе», цыкл сустрэч у межах інфармацыйна-адукацыйнага праекта «Школа актыўнага грамадзяніна» (ШАГ), марафон летніх чытанняў у бібліятэцы пад адкрытым небам «Аптека для душы» і інш. За выніковы перыяд найбольш актыўна працавалі Вольга Бялова, Жанна Міус (Усцінава), Алеся Казека, Наталля Ніканчук, Галіна Пярун, Алена Кісель, Алена Курэ (Любчанка), Алена Беланожка (Прудніківа), Мікалай Леўчанка, Уладзімір Ясеў, Наталля Азаранка, Марына Сліўко, Уладзімір Іскроў, Віктар Кунцэвіч, Уладзімір Харланцеў, Валянціна Габрусева і інш.

У сваю чаргу ім ёсць з каго браць прыклад і на каго раўняцца. Адзін з іх — старшыня аддзялення Алеся Казека, аўтар цудоўных вершаў і паэм. А яго паэтычныя апаваднанні «Час сябры» і «Радоўка» з'яўляюцца працягам коласаўскай энцыклапедыі сялянскага жыцця.

У 2023 годзе працягвалася рэалізацыя маладзёжнага патрыятычнага праекта «Песня роднай зямлі», створанага разам з Магілёўскім дзяржаўным каледжам мастацтваў пры фінансавай падтрымцы Магілёўскага абласнога аддзялення Беларускага фонда міру і ўсебаковай падтрымцы Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта. Кіраўніком праекта з'яўляецца аўтар паэм «Медуніца» і «Марыйка» Алеся Казека, які сам удзельнічае ў пастаноўцы.

За справаздачны перыяд праект убачылі і абмеркавалі жыхары 10 раёнаў

Магілёўскай вобласці, студэнты і выкладчыкі МДУ імя А. А. Куляшова, навушчы ўстаноў адукацыі г. Магілёва і г. Бабруйска.

Апроч гэтага, пастаноўка літаратурна-пластычнай кампазіцыі па паэме «Марыйка» дэманстравалася на мемарыяльным комплексе «Памяці спаленых вёсак Магілёўскай вобласці» у в. Боркі пры правядзенні семінараў, патрыятычных праектаў і акцыі.

Убачылі яе ўдзельнікі II Рэспубліканскага фестывалю дзіцячай міратворчасці «Дзеці за мір» і маладзёжнай патрыятычнай акцыі «Скажы сваё слова за мір».

У мінулым годзе штомесячна ў літаратурным салоне МДУ імя А. А. Куляшова праходзілі пасяджэнні літаратурнай гасцёўні «Магія слова», якія арганізоўвае

юза пісьменніцкай Беларусі, Магілёўскім абласным аддзяленнем Беларускага фонда міру пры падтрымцы Магілёўскага абласнога выканаўчага камітэта. У ёй прымала ўдзел кіраўніцтва Магілёўскай вобласці, прадстаўнікі Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі, Пасольства Расійскай Федэрацыі ў Рэспубліцы Беларусь, Кіраўніцтва Беларускага фонда міру, пісьменнікі з Беларусі і Расіі на чале са старшымі творчым аб'яднанняў Аляксеем Карлюкевічам і Мікалаем Івановым.

Пісьменнікі прынялі ўдзел у абласным маладзёжным патрыятычным праекце «Дарогамі памяці і Славы». Сёлета яго ўдзельнікамі сталі маладыя людзі не толькі Магілёўшчыны, але і Ленінградскай, Смаленскай, Бранскай, Астраханскай вобласці і Хабараўскага краю.

Пісьменнікі Магілёўшчыны падчас справаздачнага сходу.

Алена Кісель. Таксама Алена Уладзіміраўна актыўна працуе ў галіне крытыкі, з-пад яе пера ў 2023 годзе выйшлі такія важкія артыкулы як «Чатыры погляды на кнігу Жанны Міус «На пытанне — ёсць паданне», «Якой павінна быць крытыка?», «Выпрабаванне часам, або Пяць пытанняў да паэмы Алеся Казека «Марыйка», «Ці можа старэць паэзія?», «Фэнтэзі: папулярнае і... не прызнанае?», «Ці патрэбна нам цэнзура?», «Дзе вырошчваюць крытыкаў?».

Гэтыя артыкулы друкаваліся ў газеце «Літаратура і мастацтва», часопісе «Маладосць» на сайце Саюза пісьменнікаў Беларусі. Алена Кісель уваходзіць у склад секцыі крытыкі СПБ.

У маі мінулага года ў Касцюковічах прайшоў VII рэгіянальны фестываль паэзіі і аўтарскай песні «Пісьмяноў луг — 2023». Свята сабрала творчыя калектывы, пісьменнікаў, майстроў народнай творчасці. Фестываль займае годнае месца ў культурнай прасторы Магілёўскай вобласці і кожны раз дорыць выдатную магчымасць акулцынацыі ў атмасферу паэзіі і музыкі.

Прыклад супрацоўніцтва — Міжнародная канферэнцыя «Это нужно — не мертвым! Это надо — живым! Буйничское поле — поле памяти», арганізаваная Магілёўскім абласным аддзяленнем Са-

прайшла сустрэча з беларусамі Камчаткі, прымеркаваная да Дня народнага адзінства, у якой прынялі ўдзел Алеся Казека і Уладзімір Ясеў.

У Пушкінскім цэнтры Беларуска-Расійскага ўніверсітэта адбылася сустрэча студэнтаў спецыяльнасці «Замежнае рэгіянальнае адзінства» з членамі Саюза пісьменнікаў Беларусі Аленай Кісель, Вольгай Бяловай і Жаннай Міус. Ладзіўся таксама асветніцкі тэлемотэж са студэнтамі Расійскага ўніверсітэта дружбы народаў.

У мінулым годзе Магілёўскім аддзяленнем праведзены Міжнародны літаратурны конкурс «Это нужно — не мертвым! Это надо — живым!»; II Рэспубліканскі конкурс беларускамоўнага верша «З табой маё слова, Радзіма», прысвечаны Году міру і стваральнай працы; літаратурны конкурс «І кружыцца планета Куляшова» і шэраг творчых саборніцтваў з удзелам магілёўскіх пісьменнікаў: конкурсы паэзіі ў рамках VII рэгіянальнага фестывалю паэзіі і аўтарскай песні «Пісьмяноў луг» і фестывалю «Вянок Аляксею Пысіну»; сумесна з Федэральным агенствам «Россотрудничество» у Рэспубліцы Беларусь праведзены міжнародны маладзёжны паэтычны анлайн-конкурс «НовыПозты»; разам з Магілёўскім гарвыканкам і Цэнтрам творчасці «Эверэст» —

адкрыты конкурс дзіцячай і юнацкай творчасці «На пачатку дарог», прысвечаны 110-годдзю з дня нараджэння Аркадыя Куляшова і інш.

Алеся Казека асабліва адзначыў дасягненні ў дзіцячай літаратуры. За выніковы перыяд праведзена больш за 100 цікавых сустрэч і мерапрыемстваў, як абласнога так і рэспубліканскага узроўню. Удзельнічалі пісьменнікі і ў рэспубліканскіх фестывалях «Ідзі, Зіма! Ідзі ў дарогу!», «Александрыя збірае сяброў», «Па слядах Францыска Скарыны», «Чытаем разам».

Жанна Міус, Алена Курэ, Марына Сліўко прынялі ўдзел у праграме летніх чытанняў «Вялікі чытанні. Сустрэчы на Парнасе», ладзіліся сустрэчы на розных пляцоўках: парк Падміколле, бібліятэка імя А. Пушкіна, імя М. Лермантава, імя Я. Купалы і г. д.

Публікацыі асобных твораў нашых аўтараў можна ўбачыць на старонках дзіцячых выданняў Беларусі (часопісы «Вясёлка», «Качелі», «Шапакляк», «Зайкіна школа»).

Дарэчы, творчы праект Алены Курэ (Любчанкі) «В гостях у Няши Растяпкиной» на YouTube-канале набраў 115 тысяч праглядаў.

У рамках адукацыйнага праекта «Ад культуры чытання — да культуры асобы» ў Мінскай гімназіі № 17 прайшлі адкрытыя ўрокі творчых фантазій па кнігах Жанны Міус «Сиреневая Соня в Чудесонии» і «Где бродит Будетбродик».

У галіне драматургіі актыўна працуе Вольга Бялова. У яе творчай скарбонцы п'есы «Прыгоды Заранкі і Янкі», «Душа», «Модная пчолка», «Чорная ружа», казка «Чароўная фарбачка».

У 2023 годзе Вольга Бялова як драматург і рэжысёр-пастаноўшчык прадставіла спектакль «Таямніца краіны Гармонія», які дэманстравалася на сцэне абласнога тэатра лялек. У рэпертуар гэтага ж тэатра ўключаны спектакль «Пчолка Зуза» па п'есе Вольгі Бяловай «Модная пчолка».

Каб прывіць малодшым школьнікам любоў да чытання, заклікаць праводзіць вольны час з добрымі кнігамі, для маленькіх гледачоў працягваецца паказ тэатральна-паэтычнай праграмы Вольгі Бяловай па творах Жанны Міус «Прызямліліся каникулы».

Літаратурны аб'яднанні «Натхненне» МДУ імя А. А. Куляшова (кіраўнік член Саюза пісьменнікаў Беларусі Наталля Міхальчук) і «Роднае слова» пры Горацкім гісторыка-этнаграфічным музеі (кіраўнік Людміла Дзеружкова) таксама паспядоно працуюць з моладдзю.

Штомесця ў Магілёўскай абласной грамадска-палітычнай газеце «Магілёўскія ведамасці» выходзіць літаратурная старонка Магілёўскага абласнога аддзялення СПБ «Натхненне», у якой адзначаюцца найважнейшыя падзеі жыцця і дзейнасці пісьменніцкай арганізацыі, друкуюцца творы, не толькі членаў аддзялення, але і маладых аўтараў, пераможцаў літаратурных конкурсаў.

Віктар КАКОРЫЧ

Патрыятычныя ўрокі ў Гомелі

Грамадская Школа міру, мужнасці і патрыятызму пры Гомельскім абласным аддзяленні Саюза пісьменнікаў Беларусі існуе другі навуцальны год. У мінулым больш чым тысяча школьнікаў і навуцэнцаў практычна з усіх мікрараёнаў горада над Сожам наведалі ўрокі, праведзеныя дырэктарам грамадскай школы У. Гаўрыловічам і яго калегамі-пісьменнікамі.

Такі фармат заслугоўвае ўвагі: у юных душах землякоў-гамельчан на прыкладах літаратуры фарміруецца

Падчас патрыятычнага ўрока «За мір на зямлі. Ён важны мне і табе...»

патрыятычная пазіцыя грамадзяніна-патрыёта. У абласную бібліятэку былі запрошаны вучні 9—11 класаў школ з усіх мікрараёнаў горада над Сожам. Тут пры падтрымцы бібліятэкараў краязнаўчага аддзела і кіраўніцтва ўстаноў прайшлі экскурсіі ў Музей літаратуры рэгіёна, а пасля пісьменнікі далі тэматычны ўрок. І, як паказаў мінулы навуцальны год і першыя дзве чвэрці 2023—2024, справа гэта надта патрэбная і надзвычай карысная для выхавання падрастаючага пакалення.

19 студзеня на камбінаваны ўрок «За мір на зямлі. Ён важны мне і табе...» прыйшлі вучні 11-й гарадской сярэдняй

школы. Пра творчасць класікаў і сучасных пісьменнікаў ім расказала супрацоўніца краязнаўчага аддзела Ніна Канавалава. А затым на працягу больш чым дзюбо гадзін са старшакласнікамі працаваў Уладзімір Гаўрыловіч — пазнаёміў з творчасцю пісьменнікаў-землякоў І. Катлярова, Л. Севера, В. Ткачова і іншых, а таксама са сваімі новымі творами. Так, ён прачытаў урывкі з новай, яшчэ не апублікаванай аповесці, прысвечанай трагедыі ў Азарычах, якая здарылася ў сакавіку 1944-га, роўна 80 гадоў назад...

Мікалай ПНАТОВІЧ
Фота даслана аўтарам

Жыццёвая мудрасць

Перабіраючы свой творчы архіў, на тратіні на невялікую кніжку, да якой не дакранаўся шмат гадоў, а цяпер, калі перачытаў, яна выклікала ні мала хвалюючых эмоцый, цёплых успамінаў.

Паэта, журналіста, публіцыста Міколу Мінчанку з Клімавічаў, які размяняў дзевяты дзесятак гадоў, ведаю даўно. Упершыню пачаў пра яго, калі пасля службы ў Групе савецкіх войскаў у Германіі пачаў працаваць карэспандэнтам быхаўскай раённай газеты «Маяк Прыдняпроўя». А паколькі пісаў і вершы, якія друкаваў не толькі ў раёнцы, але і дасылаў у іншыя выданні, у тым ліку ў абласную «Магілёўскую праўду», то лёс звёў мяне з літаратурным кансультантам, вядомым паэтам і лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы Аляксеем Пысіным. Ён, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, сбраваў з маім рэдактарам Георгіем Барысам, пісаў і апавяданні.

Аднойчы Аляксей Васільевіч завітаў спецыяльна ў рэдакцыю, каб правесці пасяджэнне літаб'яднання «На дня-проўскай хвалі». Пасля яго Барысаў папрасіў мяне затрымацца. І пачалася размова аб стане беларускай літаратуры, асабліва аб маладых аўтарам. Тады Аляксей Пысін і парэкамендаваў звярнуць увагу на творчасць Міколы Мінчанкі, на яго зборнік вершаў «Зялёны звон», які пабачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Першая кніга паэта».

З задавальненнем набыў яго і, не адкладваючы на доўгі час, прачытаў на адным дыханні.

Вершы ўразілі лірычнасцю, філасофскім і вобразным мысленнем, высокім грамадзянскім гучаннем, шчырымі пацудзіямі. На гэта звярнуў увагу Аляксей Васільевіч у рэцэнзіі ў «Магілёўскай праўдзе» пад шматабяцальным загалоўкам «Як добра ўсё-такі што ёсць каваль, пярун, зямля і неба...». Тая станючая ацэнка першай кніжкі ў далейшым стала на толькі важнаю падтрымкаю, абласнаваннем Міколы Мінчанкі на плённую творчую дзейнасць, але і своеасаблівай пуцёўкай у вялікую літаратуру. Асабліва пасля таго, як з лёгкай рукі Аляксея Пысіна паэта прынялі ў Саюз пісьменнікаў Беларусі.

У розныя гады з гэтым выходзілі яго кнігі. Асабіста мяне вельмі зацікавіў зборнік «Маладзік над Клімавічамі», выдадзены ў Магілёўскай узбуіненнай

друкарні імя Спірыдона Собаля напрыканцы 1996 года. Яго, аддрукаваны на звычайнай газетнай паперы і ў жаўтлявай някідкай вокладцы, нядаўна адшукаў выпадкова. Зацікавіў ён таму, што гэта былі ліхія 90-я. Паэт знайшоў-такі магчымаць выдаць кнігу дзякуючы спонсарскай дапамозе тагачаснага дырэктара птушкафабрыкі «Клімавіцкая» Аляксея Каленькі і калектыву гэтай гаспадаркі. На зборніку ёсць і аўтограф: «Дарагому сябру Міколу Леўчанку з надзеяй. Шчыра М. Мінчанка».

Што меў аўтар на ўвазе, калі напісаў «з надзеяй»? Напэўна, спадзяваўся ў перспектыве сустрэць у кагорце пісьменнікаў Магілёўшчыны і маё прозвішча.

Зборнік зацікавіў мяне да таго ж сваёй незвычайнасцю, бо яго змест упершыню склалі сатыра і гумар, дагэтуль не ўласцівыя паэту-лірыку. Таму ў прадмове недарэмна напісана: «Пакуль што няма найбольш эфектыўных лекаў за самы звычайны здаровы смех. Кажуць, што смеху баіцца нават той, хто ўжо нічога не баіцца». Хіба гэта не так? Вось Мікалай Нічыпаравіч і вырашыў скарыстацца на той момант сатыры з гумарам, каб узняць людзям настрой, калі ім было не да смеху. Верш «Госці» якрна на гэта разлічаны.

*...А часосьці, а часосьці
Не танцуюць сёння госці?
А часосьці, а часосьці
Не сляваюць сёння госці?
Эх, чарачка, сакатушачка
Як жа мне цябе не выпіць,
Мая душачка!?*

І ў гэтакім тэмпе, рытме паэт малое трапнымі, праўдзівымі словамі звычайную вясковую гулянку. Ды так умела, так захапляльна, што чытач уяўляе хагу з гасцамі, застаўленыя прысмакамі сталы, шматлікіх гасцей, іх скокі з залівацкімі воклічамі нахштала: «Эх, трах, трах-бах, лісты на дубах!».

У вершы «Нарваўся» з гумарам распавядае, як хлопец захацеў ажаніцца. Розныя трапаліся яму дзвючыты, але да кожнай меў свае прэтэнзіі. Нарэшце знайшоў сабе Соно, ад якой стогне і сёння. Чарговы верш-жарт «Клопат брата» нібыта дапаўняе папярэдні, паколькі Кандрат «выдае дачку Мальвіну за

Мікола Мінчанка.

прыгожага хлапчыну». Усе вітаньці бацькоў, зычаць шчасця маладым, і толькі родны брат нявесты вельмі ўжо заклапочаны, настойліва шукае фотаапарат, каб «...пакуль усе таўкуцца, шлоб сястрыцы ўвекавечыць? Раптам... заўтра развядуцца?».

Усмешку выклікае і верш «Адведзіны»: дзядуля спяшацца да ўнучка, бо даўно яго не бачыў. Нявестка ж, убачыўшы старога праз акно, голасна прамовіла: «Зноў чорт да нас яго прынёс!» Калі ж радасны дзядуля, а яшчэ больш радасны ўнук сустрэліся, малы залез да яго на калені ды папрасіў расказаць, як той да іх дабіраўся. І вельмі здзівіўся, што стары дзе ехаў на машыне, а дзе пехатою спяшаўся, каб пабачыць, як падрос яго любімы ўнучак. І з дзіцячай непасрэднасцю наіўна вымавіў у адказ: «Казала ж маці, што чорт цябе прынёс!»

Такіх павучальных твораў з сатырычна-гумарыстычным адценнем у зборніку хапае, як і даволі сур'ёзных. Верш «Над рэчкай» увогуле просіцца, каб словы нехта з кампазітараў паклаў на музыку:

*Там над рэчкай, ля каліны
Явар зажурыўся.
Хадзіў хлопец да дзвючыны,
Ды не ажаніўся...*

Значнае месца займаюць таксама павучальныя мініяцюры, карацелькі ўзятая з рэальнага жыцця. Вось, напрыклад, «Размовы ў глыбінцы»: «У нас такая навіна: // Мак не сеем год і два». У адказ: «Пра мак ці трэба? // Трэці дзень жывём без хлеба», альбо чатырохрадкоўе

«Цень», у якім «За старога — маладой: // З сваім ценом парадніцца. — І ніяк не разлучыцца, // І карысці ніякой».

Чытачы вымушаюць задумацца напоўненыя жыццёвай мудрасцю карацелькі. Іх больш чым семдзесят. І ў кожнай тропна выказаны тыя альбо іншыя паўсядзённыя назіранні. Вось «Цана іголькі», паводле якой «вожык недарэмна колкі: // Ён ведае цану іголькі, альбо «Дым»: «Са мной паасцярожай, — кажа дым, — // З агнём жыву дыханнем я адным», ці «Паўтарэнне»: «Усё на свеце паўтараецца: // Як татка, сын сягоння лаецца» і гэтак далей.

У кожнай двухрадкоўвай карацельцы высмываюцца адмоўным бакі характару чалавека, хібы ў яго хаванні. Як у вершах «Караед»: «Каб ёлку вывучыць ад коркі і да коркі, // Не трэба марыць пра палёт да зоркі»; «Прадвеснік лета»: «Я адкрываю летні дзень, // Скажаў каровам авдзень», «Крот»: «Няўжо пагана, — думаў крот, — // Што ўскапаў я агарод».

У тым жа 1996 годзе пабачыў свет і зборнік «Шанц на адкрыццё». Але так атрымалася, што ён не тратіў у поле майго зроку. Ды гэта не так і важна. Не сумняваюся ў тым, што паэт спаўна скарыстаў свой творчы шанц, адкрываючы шматлікім чытачам новыя гарызонты сапраўднай паэзіі сацыяльнага кірунку.

Шмат у яго вершаў, прысвечаных тэме вайны і міру. Адзін з іх — «Роднае поле»:

*Акопамі ў вайну ўсё поле зрыта,
Ды здолелі мы раны залячыць.
Ізноў шуміць тут залатое жыта.
І, значыць, людзям тут ішчаліва жыць.
Нам не забыць мінулае ніколі.
Радыму светулою сваю любіць.
І толькі абеліс на гэтым полі:
Баліць, як рана свежая, баліць.*

Зноў згадваю канец 70-х гадоў мінулага стагоддзя. На пасяджэнні літаратурнага аб'яднання тады, акрамя мяне, прысутнічалі Уладзімір Кныш, Мікола Рыхлоў, Анатоль Цішкін, Віктар Сокаў, некаторыя іншыя творцы, чые прозвішчы, на вялікі жаль, ужо не магу ўспомніць, і вучань Ніканавіцкай сярэдняй школы Сяргея Украінка. З іх сёння жыве і займаецца творчасцю толькі ён, якому ўжо за 60 гадоў.

Мікола ЛЕЎЧАНКА

Гісторыя геральдыкі Ліды

Ліда — адзін са старажытных гарадоў Беларусі. Першая згадка пра яго адносіцца да 1323 года. Цяпер Ліда адсвяткавала 700-годдзе. За сем стагоддзяў у горадзе адбылося шмат значных падзей, імёны многіх лідчан увайшлі ў гісторыю горада і сёння вядомы далёка за яго межамі.

Напрыканцы 2023 года ў канферэнц-зале Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы прайшла прэзентацыя кнігі педагога, журналіста, краязнаўцы Наталлі Анашкевіч «Герб горада Ліды — гісторыка-геральдычны помнік Беларусі».

Наталля Анашкевіч — аўтар некалькіх краязнаўчых кніг пра Ліду. Яе творчасць і работа з падрастаным пакаленнем адзначаны рознымі ўзнагародамі. Новая кніга прысвечана гісторыі геральдыкі Ліды. Ды лідчан веды пра гісторыю горада і яго галоўны сімвал з'яўляюцца актуальнымі і немаўажнымі, бо герб «Леў і ключы» — унікальны гісторыка-геральдычны сімвал.

Наталля Мікалаеўна — пісьменніца, дзякуючы якой ажываюць старонкі гісторыі. Яе творчасць сфарміравала ў

Наталля Анашкевіч.

жыхароў Ліды розных пакаленняў глыбокую цікавасць да гісторыі роднага краю, да людзей, якія жылі тут раней і тварылі гэтую гісторыю. Дзякуючы карпатлівай працы аўтар піша і выдае

кнігі, вартыя вялікай павагі і захаплення. Кніга «Герб горада Ліды — гісторыка-геральдычны помнік Беларусі» мае прыцягальнасць, прастату, непаўторнасць і ўнікальнасць. Асноўная мэта выдання — захоўваць памяць, адчуваць далучанасць да слаўных спраў продкаў і да таго часу, у якім мы жывём.

У Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы стала добрай традыцыяй да новых кніг мясцовых пісьменнікаў ствараць буктэрыёны ў рамках праекта «Літаратурнае сузор'е Лідчыны». Буктэрыёны на кнігу Наталлі Анашкевіч быў падрыхтаваны супрацоўнікамі аддзела бібліятэчнага маркетынгу і аддзела абслугоўвання і апрацоўкі інфармацыі кніжніцы і змяшчаў у сабе кароткі агляд выдання і самыя цікавыя факты пра герб горада Ліда «Леў і ключы». Відэаролік даступны для прагляду на YouTube-канале Лідскай раённай бібліятэкі імя Янкі Купалы.

Прысутныя з радасцю дзідзіліся ўражаным ад выдання і яго прэзентацыі. Так, намеснік старшыні Лідскага раённага Савета дэпутатаў, намеснік дырэктара па друкаваных СМІ ДУ «Рэдакцыя

«ЛідаМедыяКампанія» Кацярына Серафіновіч прызналася, што новая кніга пісьменніцы ёй спадабалася і яе неабходна выкарыстоўваць для патрыятычнага выхавання падрастаючага пакалення.

Пісьменнік, журналіст Уладзімір Васко, расказваючы пра Наталлю Мікалаеўну, адзначаў, што яна знайшла сваю дарогу ў літаратуру. Уладзімір Гаўрылавіч згадаў папярэднюю кнігу аўтара «У калейдаскопе школьных дзён». Па-этэса Людміла Краснадубская падкрэсліла высокі професійналізм і выдатны чалавечы якасці — добразычлівасць і душэўнасць — Наталлі Мікалаеўны як педагога. Галоўны бібліяграф Таліна Курбска ў сваім выступленні падкрэсліла, што ўсе кнігі аўтара карыстаюцца нязменным поспехам у чытачоў, таксама яна адзначыла вялікі ўклад у краязнаўства. Наталля Анашкевіч падарыла Лідскай раённай бібліятэцы імя Янкі Купалы кнігу «Герб горада Ліды — гісторыка-геральдычны помнік Беларусі» са сваім аўтографам.

Кацярына САНДАКОВА
Фота даслана аўтарам

Анатоль ЗЭКАЎ

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ

І на тэле, і на радыё
Перадачамі нас радуе,
І праз тыя перадачы
Хтось пачуў нас,
Хтось пабачыў.

Алесь БАДАК

Калі пісаць?
Калі пісаць?
На працы так наробиш!
Патрэбна ж вёрстку кнігі чытаць
І вёрстку літчасопісаў.

Казімір КАМЕЙША

Ён сцяжыну нявзукую
На Парнас з пушчы торыць.
«Паміж кубкам і вуснамі»
Нараджаюцца творы.

Ірына КАРНАУХАВА

На месцы Іры не сядзіцца,
Кудысь жыжыць, кудысь ляціць
Дый кожнага ў сваёй «Жывіцы»
Яна ажывіць і натхніць.

Рагнед МАЛАХОЎСКІ

Такая ў «ЛіМе» місія ў Рагнеда —
Рэдагаваць паэзію пазтаў.
І, можа, тым ужо Рагнед
У іх памяці пакіне след.

Ліліяна АНЦУХ

Каго яна ні выдавала!
Аднак абы-каго не выдае.
Калі б сягоння жыў Купала,
За гонар меў бы выдацца ў яе!

Змітрок МАРОЗАЎ

Трасеца аграном над ураджаем,
Калі сухмень ці лівень-дождж ліне.
А Змітраку нішто не пагражае,
Санеты ён і ў непагадзь сажне.

Аляксандр БЫКАЎ

Што пасля Быкава адзін ты Быкаў,
Табе ўсё ж радавацца рана,
Скажы, ты не такі пакуль вялікі,
А ёсць жа і Быкава Святлана.

Таццяна СІВЕЦ

За ёй сачу я з інтарэсам,
Бо між меджурналісціцкіх слоў
Жывуць прэзаік з паэтэсай
У перакладах з розных моў.

Віктар ШНІП

Бадай, што гэта кожны знае,
Хоць ён таму зусім не рад:
Чым болей творцаў паірае,
Тым больш напіша Шніп балад.

Вольга РАЦЭВІЧ

Якое іччасце трэба мець,
Каб год ад году маладзец!

З гадамі тое зразумееш,
Што з «Маладося»
Не старэш.

Міхась СЛІВА

Ён творыць сам, перакладае,
Яшчэ на кнігі творцаў іншых
Рэцэнзіі паўсюдна піша —
О, як яго на ўсё хапае?

Мікола МАЛЯЎКА

У Мікалаеўшчыне летам,
Дзе ўсё знаёмае да рыскі,
Напіша столькі трыялетаў,
Што ледзь давалач да Мінска.

Наталія КАСЦЮЧЭНКА

Хоць «Нёман» і не той,
Што коціць воды,
Ды ў «Нёмане» купаецца заўсёды.
І на начах ён, пэўна, сніцца,
Настолькі з ім змагла ўжо зліцца.

Андрэй СІДАРЭЙКА

*Пакуты
пісьменніка Пятрова*

Пісьменнік Пятроў вырашыў напісаць твор, няхай сабе і невялічкае апа-
вяданне, але пранізлівае, з душой, каб
кранала да мурашак. Але творцу не ха-
пала адпаведнага настрою. Таму на па-
перу акрамя намалёваных кругоў нічога
не клалася, героі не апісваліся, завязка
не атрымлівалася.

з таго, што галоўны герой прачынаецца
раніцай ад таго, што зваліўся з ложка
і балюча грукнуўся пятай кропкай.
А потым пайшоў снедаць. На гэтым
месцы літаратар вырашыў, што час пе-
ракусіць настаў і для яго. Пятроў да-
стаў з халадзільніка вэнджаную каўба-
су, шыначнае мяса, заліўнога шчу-
пака, рэзаную палядві-
цу і ананасавы сок.
«Для натхнення ні-
чога не шкада», —
вырашыў ён і зга-
даў, што добра па-
есці заўсёды любіў
байкапісец Іван
Крылоў.

Раттам пісьмен-
нік адчуў цяжар у
страўніку. Ён па-
чаў шукаць лекі,
каб палепшыць
страваванне, па-
сля чаго адразу
пабег у прыбіральню.

«Паэт павінен паку-
таваць!» — згадаў сучасны літаратар
словы Дастаеўскага, які той сказаў
маладому паэту Дзмітрыю Меражкоўска-
му. Чакаць нейкіх маральных ці любоў-
ных пакут часу не было, бо не заўсёды
выпадае шанц спакойна пазаймацца
літаратурнай дзейнасцю, таму Пятроў
вырашыў пакутаваць фізічна і для гэта-
га дастаў малаток. Выставіўшы палец,
ён заплюшчыў вочы, а потым... з яго душы
вырваліся зусім не літаратурныя сло-
вы. Між тым палец крыху апух. Дзякуі,
грукнуў па ім не вельмі моцна.

«Навошта мне пакутаваць? — падумаў
раптам Пятроў. — Няхай герой адказвае
за дваіх!» Тут з'явілася ідэя пачаць твор

«А напішу я пра свае пакуты гума-
рэску! Вось гэта па-сапраўднаму будзе
цікава!» — першы раз за дзень усміхнуў-
ся сам сабе літаратар і пачаў у гумары-
стычнай форме апісваць усе свае раней-
шыя пакуты, якія ён перажыў у першай
палове дня.

Літаратар успомніў Гюстава Флабэ-
ра — французскага прэзаіка-рэаліста,
які час ад часу любіў наракаць на цяж-
касці жыцця. «А гэта ідэя!» — усклі-
кнуў Пятроў і пачаў згадваць увесь
дамашні быт і пакуты ад яго. Толькі
твор ад гэтага не працягваўся і леп-
шым не рабіўся. Пятроў перастаў ен-
чыць і перакрэсліў усё раней напісанае.
«Усё роўна гэта не натуральна», — выра-
шыў ён.

«А напішу я пра свае пакуты гума-
рэску! Вось гэта па-сапраўднаму будзе
цікава!» — першы раз за дзень усміхнуў-
ся сам сабе літаратар і пачаў у гумары-
стычнай форме апісваць усе свае раней-
шыя пакуты, якія ён перажыў у першай
палове дня.

Раіса ДЗЕЙКУН

Базар віруе, базар жартуе...

— Якой пенсіі? Я да тваёй пенсіі
не дажыву.
— Якой, якой? Дык з бабулінай!

— Я вас вітаю, мой пастаянны па-
купнік. Якія вам свечкі і колькі?
— Ды мне на імяніны жонцы, як
і штогод — дваццаць восем.

— А вашы грыбы можна кашта-
ваць? Яны хоць прыдатны да яды?
— А чаму ж не. Можна. Праўда,
толькі адзін раз.

— Штосьці курыца ваша невясёлая
на прылаўку ляжыць.
— Паглядзела б я на цябе на яе мес-
цы... абпаранага ды абскубанага.

— Дзед, а дзед! Купі мне чарэшні,
яна вунь якая вялікая і спелая.
— Унучак, адчапіся, у мяне няма на
яе грошай, чакай пакуль свая паспее.
— Дзед, а дзед, ну купі, а я табе гро-
шы з пенсіі аддам.

— А ў вас сінька ёй?
— Ё, ё. А вам якога колеру?

— Нічыпар, глянь-глянь, якая кра-
суня етая кароўка. А якое вымя ў
яе — з вядро! Гаспадар, колькі літраў
яна дае ў суткі? Трыццаць! Ну, я так
і думала. Хоць нашым унучкам
з лішкам!

— Гарпіна, навошта нам тая карова?
Ад яе ж такі смурод, гразюка...
— Нічога, мой даражэнькі. Яна
звыкне.

— Што гэта вы агуркі жоўтыя пра-
даеце?
— Як у вас алергія на жоўтае, дык
барыце вунь памідоры — яны зялё-
ныя.

Іна ФРАЛОВА

Першы снег

Нарэшце выпаў першы снег. Дзеці ад гаджэтаў насы адарвалі, на вуліцу выбеглі, давай па снезе коўзацца ды снягурку ляпіць. Снягурка не вельмі атрымалася. Зрабілі дзеці «нешта» і дахаты ўвечары пабеглі. Ішоў начальнік з прэзентацыі. Бачыць: стаіць помнік, увесь пад святлом ліхтара іскрыцца, прыгледзеўся — яму. Не здзівіўся нават, даўно такія думкі за пазухай насіў. Тут званкі на мабільныя пачаліся. Нічога такога асаблівага, рабочыя моманты. Спачатку лісліўцы самаадчуваннем цікавіліся, пасля прыхільнікі таленту далучыліся, каб апошнія навіны данесці, а тады ўжо і члены савета падцягнуліся — добрай ночы пажадаць ды пра сябе нагадаць. А можа, спачатку члены савета, а тады пляткары? Так было ці інакш, але інфармацыя пра адкрыццё помніка абляцела патрэбнае асяроддзе. Збеглася ўся світа. А пакуль ішло ўсхваляенне, члены секцыі залатых лаўрэатаў ледзь сабе галаву не зламалі: чым жа яшчэ ўзнагародзіць шанюўнага калегу? Усё, што можна, ён ужо атрымаў, і тое, што нельга, сам прыдумаў і таксама атрымаў. Думалі яны думалі і нарэшце датумкалі: пісьмо да Бога напісаць, каб той Начальніка да сваіх намеснікаў далучыў. Ідэя не новая, канешне, але... Паставілі тэрміны жорсткія, электронкай даслалі. А першы снег узяў і растаў. Начальнік не разгубіўся — стаў на месца помніка і зрабіў выгляд, што забранзавелы. І дагэтуль стаіць, адказу чакае.

Аляксандр БЫКАЎ

Пароды

Не ўздумай распрануцца!

Каханы мой, мы тут не для таго,
Каб у абдымках шчыра забывацца,
Жадаючы юрліва аднаго,
А слухаць сэрца — і не распрануцца.

Таццяна Дашкевіч

Як добра нам адзін ля аднаго,
Каханы мой! Мы паяднаны быццам.
Снякотны пляж...

Ну як магла забыцца,
Што, мо, жадаеш інішага чаго?!

Не супыніць нам сэрцайкаў двубой,
Ды толькі ўжо паспела акунуцца.

І я крычу услед: каханы мой,
Глядзі мне там,
не ўздумай распрануцца!

Свая хай, кудлатая
Ды для душы — найлепш.
І хай там ішэрань клятая —
Народзім светлы верш!

Балада пра сіваю барадку

(споведзь Аляся Хітруна)

Павіс туман над возерам
Сіваю барадой.

Аляся Хітрук, Тэрэза Смольская

Павіс туман над возерам
Сіваю барадой.

І бачыць восень позная
Наш за радкі «двубой».

І вось рашыў па-свойску я:
Чаго нам тут дзяліць?!
Мо лепш Тэрэзу Смольскую
Той барадой накрыць?

Восень класіка

Даждзкі мне ў душу намываюць самоту,
І я палюбіў, як самоту, дажджы,
Якія змываюць з крыжы пазалоту,
Каб проста крыжамі ўсе былі крыжы.

Віктар Шніп

Увосень дажджы выклікаюць самоту...
Ды ўсё ж ад асенніх дажджоў не ўцячы,
Што змыюць, як ёсць,
і з мяне пазалоту,
Каб родныя згледзеў я зноў Пугачы!

Грышка-«макранец» хоць і вырас у вёсцы, па назве якой потым атрымаў і мянушку, з васьмнаццаці гадоў пайшоў, як кажуць, у вялікае жыццё. Напачатку служыў у войску на Крайняй Поўначы, дзе, зразумела, земляробствам ніхто не займаўся. Затым, пасля дэмабілізацыі, пачалася цяжка, але высокааплачваная работа з каэфіцыентамі, характэрнымі для той суровай мясцовасці.

Грышка быў працавітым, старанным хлопцам, пастаянна прэміі атрымліваў, на Дошцы пашаны красавіўся. Таму паважалі яго ўсе: ад простага рабочага да вялікага начальства. Толькі нездарма, відаць, Якуб Колас некалі пісаў: «Мой родны кут, як ты мне мілы, забыць цябе не маю сілы...». Ніяк не мог забыць сваю родную старонку, звільстую невялікую ў лазовым кустоўі рачулку, дзе ў дзяцінстве лавіў ракаў, ладных п्लотак і нават шчупакоў. Таму ўсё часцей і часцей намякаў жонцы, — а ажаніўся Рыгорка на дзяўчыне, якая прыехала сюды па камсамольскай пучэўцы таксама з Беларусі, — вярнуцца на сваю малую радзіму. Аргументы ў яго меліся сур'езныя: неспрыяльны клімат, хворы сын, пастаянная настальгія з дэпрэсіяй. Пра жыллё хлопеч не турбаваўся. Можна было жыць у сваіх састарэлых бацькоў, а можна купіць добрую кватэру ў горадзе, да якога рукою падаць. І ўгаварыў-такі. Вярнуўся малады да Грышкавых бацькоў. А неўзабаве трохпакаёвую кватэру купілі, пачалі жыць самастойна.

Паколькі непадалёку ад ядзіпавярховага дома мелася свабодная зямля, галава сям'і вырашыў частку яе распрацаваць пад агарод, пасадзіць некалькі кустоў парэчкі, клубніцы, градкі невялікія, ну і соткі тры бульбы, якую вельмі любіў, асабліва драпікі. Мару сваю нарэшце ажыццявіў. І даглядаў гарод, нібы родных дзетак.

Тое лета выдалася надзвычай спякотнае. Калі ягадныя кусты, клубніцы, градкі ратаваў ад высахання штодзённым вярчэннем паліваннем, то з бульбаю

Мікола ЛЕЎЧАНКА

З папраўкаю на сонца

(гумарэска)

Ніяк не мог управіцца. На яе, быццам саранча, наляцелі каларадскія жукі, якіх перасяленец тут жа ахрысціў «маракамі ў цяльняшках». Спрабаваў патруціць іх дыхлафосам — эфект атрымаўся слабы. Лічынкі гінулі, а «маракамі» хоць бы што. Дыхлафосіць жа расліны зноў было нельга, бо мала прайшло часу. Навошта станавіцца ворагам сабе і сваёй сям'і? Бульбу ж гэтую потым есці давадзецца. Што рабіць? Над гэтым пытаннем і ламаў сваю рыжую патлатую галаву ранкам наступнага дня, стоячы пасярод агарода. А тут ішоў міма вядомы на ўвесь мікрараён жартуўнік Ілья, якога наш новы жыхар ведаў толькі шапачна. Павіталіся.

— Чаго, Рыгорка, стаіш ды патыліцу шкрабеш? — пытае.

— Ды вось каларадскім жукам не магу даць рады, каб іх трасца ўзяла. З'ядуць, па ўсім бачу, маю бульбачку, ні з чым застануся.

— Не з'ядуць, — супакоіў Ілья. — Слухай мяне ўважліва і запамінай. Вазьмі зараз, пакуль яшчэ на лісці добрая раса, высокай маркі цэмент, развядзі рэзенькі растворчык, ды паболея, і, не шкадуючы, распырская яго з дапамогаю старога веніка. Як толькі пачне прыпякаць сонца, раса і вільгаць з растворчыка паступова выпарацца, моцна сцэментуюць такім чынам лапкі тваіх жукоў. Яны, сам разумееш, адразу звалюцца з лістоты, а залезці на яе зноў больш не змогуць. І да вечара ад голаду ды смагі здохнуць.

Жартуўнік пашыбаваў далей, а Грышка кінуўся да бацькі, у якога меўся ладны запас цэменту. Прывёз на веласіпедзе ажно цэлы мех. Тут жа яго размяшаві,

як раў Ілюха, і пачаў шчыраваць венікам. Прычым некалькі разоў. А як скончыў нялёгкаю справу, выцер з ілба пот і пайшоў спакойна адпачываць, бо была субота.

Калі апельсінавага колеру сонца скацілася нарэшце за гарызонт, вырашыў пайсці паглядзець на вынікі сваёй работы. І знікавеў. Бульба стала шэра-зялёнай, рэдка дзе трапляліся і жукі. Ці то яны сапраўды, сцэментаваныя, зваліліся на зямлю, здохлі, ці то сталі нябачнымі з-за «пафарбаваных»

растворам спіна. Ды гаспадар не стаў гэтага высвятляць, а радасны паспяшаўся дадому, бо нарэшце адолеў-такі дакучлівых жукоў. «Малайчына, Ілюха, дзякуй вялікі за своечасовую парадку, — думаў ён. — За яе я табе пры выпадку нават пляшчу пастаўлю!»

Пляшкі ставіць не давялося, бо праз некалькі дзён, глядзячы на сваю бульбу, на яе счарнелае, закручанае лісце, Грышка зразумеў: не стала не толькі жукоў-«маракоў», але і яе самой...

Гэтая даўняя гісторыя, чымсьці падобная на анекдот, доўга весяліла народ. Штукар Ілюха стараўся не сустракацца з пакрыўджаным чалавекам. А яе развязка атрымалася такая. Восенню, калі ўсе капалі свае бульбяныя соткі, Ілья, чый ўчастак складаў цэлы гектар, выбраў аднойчы зручны момант і прывёз небаракі Грышку ажно дзесяць мяхоў адборнай бульбы. На бабку з драпікамі. З таго дня яны пасябралі.

Малюнкi Алега КАРПОВІЧА

Ці можна «Ражджаство» замяніць «Калядамі»?

Дзея жаданага паразумнення з чытачамі розных поглядаў ёсць, бадай, патрэба выхадна адзначаць, што для Беларускай Біблійнай Камісіі выключную каштоўнасць уяўляе той слоўнікавы запас, якім Праваслаўная Царква карысталася ўжо больш за тысячагоддзе і на законных правах можа карыстацца далей.

А гэта значыць, што ББК, ні ў якім разе не адмаўляючыся ад клопату пра перспектывы развіцця мовы агульнанацыянальнай — так ці інакш залежнай ад канфесійнага неаднамоўя, зусім не ўмешвацца ў вырашэнне моўных праблем беларускіх рыма- і грэка-католікаў, пратэстантаў, мусульман ці іўдзеяў. Свае праблемы няхай вырашаюць яны самі. Але гэта адначасова значыць і тое, што нам, праваслаўным беларусам, якіх у краіне ўсё ж такі пераважная большасць, для нашай сакральнай сферы таксама ніхто не павінен навязваць слоўнікавы запас іншых канфесій. Ды, на вялікі жаль, чамусьці атрымліваецца менавіта так. Праваслаўныя, прычым толькі праваслаўныя, вымушаны зноў і зноў тлумачыць асаблівасці свайго становішча і свайго стаўлення да моўнага дыктату «збоку». У той час як, па сутнасці, дадаткова проста заявіць, што адвольныя спробы моўнай «перабудовы» няк не стыкуюцца з нашымі шматстагодзевымі традыцыямі і што гэта, адпаведна, робіць немагчымым успрыманне ў якасці «матчына» такіх слоў, як *Біблія*, *Збаўца*, *Звеставанне*, *Звышхвалаваная*, *Згробуўстанне*, *Ратаўнік*, *Унебаўізісце*, *Эвангеліа*, *кляштар*, *плябан*, *рэжалецкія*, *санктуарыі*, *хвалаваць*, *цівнтар* і шэраг іншых.

ДЫАЛЕКТАЛОГІЧНЫ
АТЛАС
БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

У нас даўно стала завядзёнкай усе лінгвістычныя дыскусіі пры(пера-)за-крываць упамінаннем пра «матчыну мову», незалежна ад таго, якія пытанні паўстаюць і маглі б разглядацца ў сувязі з гэтым. А пытанні такіх нямаюць, і звычайна мы дазваляем іх абмінаць, не заўважаць. Ды вось цяпер і тут якраз маем нагоду звярнуць увагу на тое з іх, якое ўлічваецца, бадай, у найменшай меры: «Так как первый учитель наш молитвенно есть Церковь, которая научена молиться прекусорно самим Духом Святым, так как мы сами не вемы о чем помолиться якоже подобает (Рим. 8, 26), то обязанность всякого христианина знать язык матери своей Церкви. Грех тому, кто не знает достаточно; грех особенно тем, которые, научившись языком иностранном, не хотели и не хотят учиться языку Матери-спасительницы. Вообще, всем надо понимать и учиться языку славянскому (Моя жизнь во Христе или минуты духовного трезвения и созерцания,

благоевоннаго чувства, душевного исправления и покоя в Господе. Извлечение из дневника протоиерея Иоанна Илича Сергиева. Том второй. Ютика, Н. I. (США). 1988. С. 316). Ну а для згаданага паразумнення не лішне, бадай, нагадаць шырока вядомае выслоўе: «Каму Царква — не Маці, таму і Бог — не Айцец». Дарэчы, хто схільны да слова «бацька» замест «Айцец», няхай сабе ўжывае і яго; але, зноў-такі, не навязваючы сваёй схільнасці ўсім астатнім.

Што ж да пераўладкавальнай — і, па сутнасці, псеўдатарантнай — сітуацыі наогул, то мы ўжо звякліся ледзь не ўсё спісваючы на асаблівасці апошняга часу альбо, як некаторыя лічаць, міжчасся. Аднак з гэтым цяжка пагадзіцца, паколькі ва ўсіх справах усіх часоў маюцца, акрамя чыннікаў аб'ектыўных, яшчэ і суб'ектыўныя. Інакш кажучы, у кожнай канкрэтнай справы ёсць тая, хто яе задумвае, хто распачынае і хто не пасрэдна здзяйсняе. А дадзены выпадак з іншым вылучаецца тым, што персаналізацыя амаль усіх спраў занатавана, «запісана пярком», прычым даволі трывала. Так што, у прыწყце, добра і надоўга застаецца вядомым, хто і як шчыраваў, імкнуўся захаваць (а ці разбурыць) сакральную мову праваслаўных беларусаў. Рэальныя заслугі свае фіксавалі і мовазнаўцы, і аўтары школьных падручнікаў, і перакладчыкі, і работнікі сферы масавай інфармацыі. З часам за ўсё, вядома ж, павінна быць «уздацена». Да таго ж выверыцца апраўданне: маўляў, грамадствам запатрабаванымі аказаліся надканфесійнасць і нацыянальная адметнасць, так што абавязкова было адпавядаць «духу часу»; таму без лішніх разваг і агагароў мы змушаны былі прыходзіць да высновы, што лепш, калі замест стара(царкоўна)славянскага і раздражняльна «руска-праваслаўнага» слова *Ражджаство* стануць ужывацца *Божае Нараджэнне* альбо *Каляды*. У такім падыходзе, між тым, старэйшае пакаленне моцна адчувае інерцыю вопыту большавікоў па ўсталяванні свайёй ваўніча бязбожніцкай ідэалогіі. Але мы, хоць і становімся заложнікамі сітуацыі, у якой трэба памятаць пра гэты немалаважны аспект, паспрабуем разабрацца ў аспекце чыста моўным: наколькі адэкватнымі і правамернымі з'яўляюцца варыянты замены, упадабаныя «знешнімі» пераўладкавальнікамі мовы Праваслаўнай Царквы — выключна яе (!).

Першы з гэтых варыянтаў уяўляе сабою выраз, уласцівы польскай мове (*Boże Narodzenie*), а праз яе замацаваны ў беларускім каталіцкім асяроддзі. Што да брагоў-католікаў, то, як ужо было сказана, гэта іх справа; няхай сабе карыстаюцца колькі заўгодна хоць палычызнай, хоць лацінай. Але чаму запазычэнні з мовы польскай ці лацінскай павінны ўводзіцца як абавязковыя для вернікаў Праваслаўнай Царквы, калі ў іх здаўна прыжыліся паніяці свае — з мовы царкоўнаславянскай?

У вымушана закранутым пытанні нагадаюць пра сябе і моманты, якія патрабуюць дадатковай канкрэтызацыі. Скажам, тое, што, паводле праваслаўнай традыцыі, выхадна назва свята — *Ражджаство Хрыстова*. І калі пераафармляць яе паводле вышэйзгаданага польскай мадэлі, то ўнікае сэнсавы паўтор, недарэчны ўвогуле, а тым больш у назве такога свята: *Божае Нараджэнне Хрыстова*. Разам з тым, адкідаць трэцяе слова тут, як быццам, і не зусім правамерна, паколькі яно выконвае ўдакладняльную функцыю, дапамагаючы адрозніваць фармальна падобныя, але не аднаго значэння складовыя часткі, якія прысутнічаюць у назвах іншых святаў таксама: *Ражджаство Пресвятой Богородіцы*,

Ражджаство Предтечи и Крестителя Господня Иоанна; а ў гэты самы шэраг трэба дадаць яшчэ і свята ўшанавання іконы Божай Маці «*Прежде Рождества и по Рождестве Дева*» (адзначаецца 17/30 кастрычніка). Дык хіба дапусціцца, каб выраз *Божае Нараджэнне* з'явіўся ва ўсіх прыгаданых назвах?

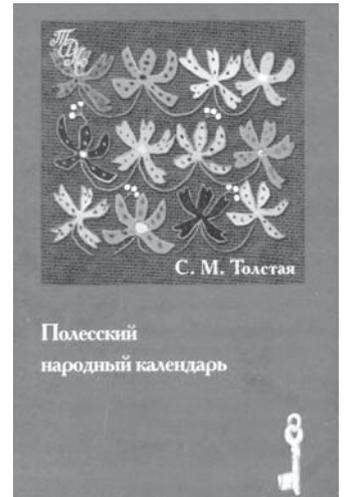
Варта ўлічваць, што *Ражджаство* як слова-паняцце мае шырокі і своеасаблівы дыяпазон значэнняў, пры перакладзе якіх ні словам *нараджэнне*, ні выразам *Нараджэнне Хрыстова* абысціся проста немагчыма. У гэтым няцяжка пераканацца нават на тых прыкладах, якія змяшчаюць звычайныя, масавага выкарыстання, малітвасловы:

«Ты же чистая красуйся, Богородице, о восстании *рождества* Твоего»; «Слава всешпемуся в Тя, слава Прошедшему из Тебе, слава Свободившему нас *рождеством* Твоим»; «...Молящи не оскудевай о воспевающих и кланяющихся *Рождеству* Твоему»; «... изумевает же ум всяк Твое *рождество* разумети: темже Тя согласно славим»; «*Рождество* Твое, Богородице Дево, радость возвестит всей вселенной...»; «Утробу Девичу освятивый *рождеством* Твоим, и руце Симеоне благословивый...»; «В *рождестве* девство сохранила еси...»; «Бессеменного зачатия *рождество* несказанное, Матере безмужныя нетленен плод: *Божие рождение* обновляет естества...»; «...в ризу нетления облекохомся *рождеством* Твоим...»; «Странное *рождество* видевше, устранимися мира, ум на небеса преложе» (Гл., напр.: *Молитвослов. М., 1992*). Калі рабіць сіцэлю выснову, то найразумнейшай яна б атрымалася пры належным усведамленні сэнсу слоў: «ум на небеса преложе».

Але вернемся да назвы свята. Пры патрэбе выкарыстоўваць беларускую мову Праваслаўная Царква спынілася на *адпатаваным царкоўнаславянскім варыянце — Ражджаство*, незалежна ад таго, наколькі ён падабаецца іншаверным суграмадзянам (Гл., напр.: *Праваслаўны малітваслов. Мінск, 2012; Беларускі праваслаўны каляндар. Мінск, 1993—2022 гг.; Царкоўнае слова, 1999—2022 гг. і інш.*). Дарэчы, з благаслаўлення Царквы для яе вернікаў у свой час была выпушчана паштоўка-віншаванне: *3 Ражджаствоу Хрыстоўма!* Назва, адпаведна, замацоўвалася ў шырокім ужытку. І дзейнічалі тады не прыхамаці членаў Біблійнай Камісіі, які інтэрпрэтавалі гэта некаторыя апаненты, а жывая традыцыя праваслаўнага людю, які так гаварыў і пісаў у розныя часы, без ніякіх камісій.

Пацвярдэнне таго, што гэтае слова для народа Беларусі ні ў якім разе не чужое і не мёртвае, знаходзім у «Дыялекталогічным атласе беларускай мовы». Можна дапусціць нават, што і надзейнасць прыгаданага атласа хтосьці паставіць пад сумненне: а ці адпавядаюць улічаныя там

дыялектныя матэрыялы нашаму часу, ці дастатковую кваліфікацыю маюць аўтары-складальнікі?.. Што ж, не павінна шкодзіць і «перепроверка» з дапамогаю матэрыялаў, выяўленых і ў навуковы ўжытак уведзеных нядаўна, а да таго ж высокааўтарытэтнымі спецыялістамі. Тады возьмем, напрыклад, апублікаваныя С. М. Талстой тэксты з беларускага Палесся, у якіх тройчы сустракаецца: «*пред Ражжеством*», «*пред Ражжеством Христовым*», «*перад Ражжеством*» (Толстая С. М. *Следы древнерусской и древнерусской апокрифической традиции в полесском фольклоре. Приложение // Русский взгляд на сербский язык, литературу и культуру. Белград, 2015. С. 304—306*). А таксама можам пераканацца, што гэтая ж аўтарка, непасрэдна займаючыся даследаваннем палескага народнага календара, запісала яшчэ два варыянты назвы свята: *Роздво* і *Рождство* (Гл.: Толстая С. М. *Полесский народный календарь. Материалы к этнодиалектному словарю: К-П. Славянский и балканский фольклор. 1986. С. 179—185*). Калі і пасля гэтага спатрэбіцца звесткі дадатковыя, няцяжка ўдакладніць і канкрэтызаваць, што слова *Ражджаство* да цяперашніх дзён захоўваецца ў песнях Століншчыны (Гл.: *Грэчка І. Ці годна мы святкуем? // Краязнаўчая газета. 2006. № 1. С. 1*).

Надзвычай паказальна, што якраз форма *Ражджаство*, для называння свята, выкарыстоўвалася аўтарамі беластоцкай «Нівы» — беларускамоўнай газеты, якая не зведала такога ўплыву палітыкі багаборчасці, які органы друку БССР, і не цуралася рэлігійнай тэматыкі (Гл., напр.: *Ніва (Беласток). 24.01.1999. С. 4*). У яе «Беларускім календары» на апошні год другога тысячагоддзя (*Ніва.2.01.2000. С. 6—7*), праўда, з'явілася навацыя: «*Каляды (Нар.Хрыст.)*». Ды гэта, хутчэй за ўсё, вынік раўнення на рэфарматару з Мінска, бо ў тым самым нумары да надпісу на Крыжы ў Рыбалах «В честь славного 2000-летия *Рождества* Господа Нашего Иисуса Христа...» прыведзена сарыентаванае «на літаратурную мову» пералатумачэнне: «...У гонар слаўнага 2000-годдзя *Нараджэння* Госпада Нашага Ісуса Хрыста...» (Тамсама. С. 8). Аднак у наступных нумарах «Нівы» слова *Ражджаство* не знікла-такі (Гл.: *Ніва. 9.01.2000. С. 3, 6, 9; 16.01.2000. С. 4; 23.01.2000. С. 3*). Так што праваслаўныя аўтары Беластоцчыны па-ранейшаму і гавораць, і пішуць: *Ражджаство Хрыстова* (Гл., напр.: *Фіёнік Дарайфа. Пчолы айца Максіма // Бельскі гостінец. 2012. № 1(45). С. 49*).

Іван ЧАРОТА
Працяг будзе.

Бурштынавыя кроплі

Гэты даўжэжны шматпаварховы дом, пабудаваны з чырвонай цэглы на Танкавай (цяпер вуліца Максіма Танка), называлі Брэсцкай крэпасцю. Тут жылі Васіль Быкаў і Ян Скрыган, а ў некаторых пад'ездах на апошнім паверсе знаходзіліся мастацкія майстэрні.

Адна майстэрня з шырокім светлым акном належала графіку Уладзіміру Савічу, з якім я пасябраваў у пачатку 1980-х гадоў. Мне вельмі падабаліся яго акварэлі, асабліва палескія краявіды з борцамі, а таксама цудоўныя ілюстрацыі да народных казак.

Аднойчы Валодзя пазнаў мяне і папрасіў зайсці пасля работы. У майстэрні я заспеў гасцей — доктара філасофскіх навук Уладзіміра Конана і яго маладую чарнявую жонку Лолу Званарову. Яна скончыла аспірантуру пры Інстытуце літаратуры імя Янкі Купалы, аднак жыла ў Маскве, супрацоўнічала з рэдакцыйнай часопіса «Детская литература». Валодзя паказваў ім свае апошнія творы.

— Я паражана, это воспитательное! — не замаўкала сімпатычная масквічка. — Вас надо обязательно представить во всеоюзном издании...

— Не захвальвайце, — моршчыўся гаспадар майстэрні, — шэдэўры ствараюцца ў межах маскоўскага Садовага кальца...

Невысокі, падобны на шчулага падлетка доктар Конан моўчы пасміхаўся, слухаючы іх дыялог. Потым Валодзя паказаў ілюстрацыі да маёй аповесці «Вочы Начніцы» і дзіцячай кнігі «Сонейка, снаці!».

— Вы пішаце казкі? — спытаў вучоны. — Гэта п'есы для тэатра лялек, перакладзаныя прозай, — тлумачыў я. — А як вы знайшлі Начніцу? — У фальклорным зборніку.

Уладзімір Міхайлавіч казаў, што ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» запланавана яго кніга, прысвечаная фальклорным вытокамі, і нечакана папрасіў пачытаць мае творы.

Потым, дзякуючы Лоле Званаровай, «Детская литература» (12/1988) апублікавала раздзел маёй казкі «Спеўны

кірмаш» у перакладзе на рускую мову і артыкул У. Конана «Свет малой родины» пра творчасць маладога беларускага казачніка. А вясной 1989 года ў бібліятэцы часопіса «Маладосць» з яго прадмовай убачыла свет аповесць «Вочы Начніцы».

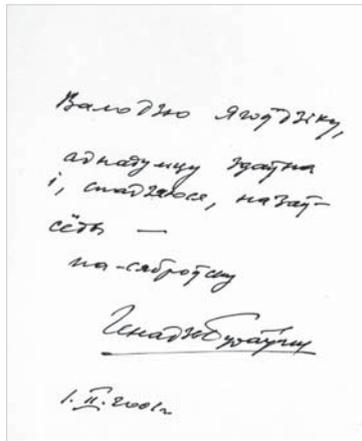
«Падзейны, фабульны кампанент твора завяршаецца драматычна, — сказана там, — герой зазірае ў вочы Начніцы — казачнага сімвала трагічнага пачатку жыцця. Разам з тым каларыт твора, эмацыянальна-вобразная настраўнасць, урэшце, яго ўнутраная ідэя-думка — аптымістычныя. Так, апрача жыцця і добра ёсць смерць і зло. А яшчэ ёсць гаючая любоў, праз якую ратуецца кожная жывая душа...»

Наступны раз мы сустрэліся ў Валодзевай майстэрні восенню 1989 года. Пасля вечаровай сяброўны я прынёс дадому кнігу «Ля вытокаў самапазнання. Станаўленне духоўных каштоўнасцей у святле фальклору» з дарчым надпісам: «Шаноўнаму спадару Уладзіміру Ягоўдзіку — пісьменніку і знаўцу народнай культуры. Ул. Конан. 8.10.1989. г. Мінск».

Мне прыдалося гэтае даследаванне, калі апрацоўваў народныя казкі і легенды. Я быццам зазіраю ў джарала фальклорных крыніц і даведаўся, што «калінавы мост праз вогненную раку — мяжа паміж быццём і небыццём, жыццём і смерцю...»

На вокладцы гэтай «Бязрозкі» (12/1999) ёсць некалькі аўтографу. Яны з'явіліся 15 снежня, калі мы, тагачасныя «падбязрозавікі», адзначалі юбілей часопіса. Менавіта ў гэты дзень выйшаў першы нумар «Беларускага Піонэра». У канцы 20-х гадоў яго пераназвалі ў «Скрыльча», а пасля вайны, з чэрвеня 1945 года, часопіс стаў выходзіць пад цудоўнай назвай «Бязрозка».

На святочную імпрэзу мы запрасілі міністра інфармацыі Міхаіла Падгайнага, рэдактараў дзіячых газет «Раніца» і «Зорька» Міхася Хамца і Эмілію Луканскую, галоўнага рэдактара «Вожыка» Валянціна Блакіта і яго намесніка Генадзя Бураўкіна. Нашы рэдакцыі былі побач, у адным калідоры. Падчас сяброўскага застолля ўсе госці распісаліся на

юбілейным нумары. Міністр павіншаваў калектыву, уручыў падарунак — дыктафон, выпіў шампанскага і адкланяўся. Потым па чарзе бралі слова рэдактары, а былі міністр Бураўкін прачытаў верш, прысвечаны «юбілярцы»:

*Хаця і не па ўзросту, але ва ўсе гады
І я люблю «Бязрозку» — часопіс малады.
І веру: часам светлым,*

*пазбыўшыся яго,
Пад беларускім ветрам шумець ён
сонні год!*

Генадзь Мікалаевіч часта заходзіў пагаманіць у нашу рэдакцыю, расказаў пра сваё сяброўства з Аркадзем Куляшавым і Піменам Панчанкам, пра тое, як быў прадстаўніком Беларусі пры ААН.

— Ты можаш мне паспрыць? — аднойчы спытаў ён. — Я падрыхтаваў кнігу вершаў, але няма афармлення. У вас працуе мастак Павел Татарнікаў. Няёмка назаліць яму, раптам заняты іншай работай...

— Заўтра ў нас лятучка, а потым ён загляне ў ваш кабінет, — сказаў я.

Зборнік «Паміж зоркай і свечкай» з Паўлавым ілюстрацыямі выйшаў у канцы 2000 года. На маім асобніку аўтар напісаў: «Валодзю Ягоўдзіку, аднадумцу здаўна і, спадзяюся, назаўсёды — пасяброўску Генадзь Бураўкін. 1. II. 2001 г.».

Познім красавіцкім вечарам мне пазнаў Янка Саламевіч.

— Ты ідзеш на першамайскую дэманстрацыю?

— Не, я люблю маёўнічаць каля возе-ра ці рэчкі, — адказаў я.

— Тады запрагай сваё аўто, паедзем заўтра ў Слонім. Павіншую з днём нараджэння Алега Антонавіча.

Алега Лоіку і Янку Саламевіча звязвала не проста зямляцтва, а моцная, правяраная дзесяцігоддзямі дружба. Па дарозе я пачуў пра вясяльня прыгоды, што неаднойчы здараліся з імі ў маладосці.

— Алег для мяне як старэйшы брат, — дадаў Іван Уладзіміравіч, — у яго такая натура: не ўмее адмаўляць, усім спрыяе...

Пад гэтымі словамі могуць падпісацца многія выпускнікі БДУ, колішнія выхаванцы літаб'яднання «Узлёт», што зазнаваў і чвэрць стагоддзя апекаваў прафесар Лоіка. Не буду пералічваць імянаў, яны ўпрыгожваюць наша краснае пісьменства.

Апошнія дзесяць гадоў Алег Антонавіч жыў на ўсходзе Слоніма ў бацькоўскай хаце. Хварэў на цукровы дыябет, пасля аперацыі застаўся без нагі. Аднак сустраў нас бездапаможны інвалід, а твора з дзіцячай светлай усмешкай. Ён чытаў нам верш, прысвечаны памяці жонкі, і змахваў са шчакі слёзы...

Я атрымаў у падарунак кнігу «Дрэва жыцця», выдадзеную ў Слонімскай друкарні. Яна мае падзаглавак: «Кніга аднаго лёсу». Гэты вялікі том (больш за 600 старонак) склалі біяграфічныя матэрыялы, успаміны і артыкулы, што падсумоўвалі жыццёвы і творчы шлях.

— Калісьці я быў у тваіх Кастровічах, бо з суседняй вёскі Голі паходзіла бабка маёй Лілі, — казаў Алег Антонавіч, падпісваючы кнігу. — Я нават акнуўся ў вашай Бязрозе. Памятаю, вада была вельмі халодная, значыць, там жыўчы крыніцы...

Ён зарыфмаваў вясялае пажаданне, а завяршыў аўтограф — як і належыць паэту: «Перш за ўсё ўлюбёнасць. 1.05.07. Алег».

Уладзімір ЯГОЎДЗІК

З пошты «ЛіМа»

Паболей бы кніжных серый!..

Зняў з паліцы сваёй «паэтычнай бібліятэкі» некалькі тоненькіх кніжачак, выдадзеных у 1980-я гг. Паэтычныя зборнікі з серыі «Современная зарубежная лирика» і «Избранная зарубежная лирика». Маскоўскае выдавецтва «Молодая гвардия». Шукаў праз лічбавую прастору інфармацыю, ці выдаюць цяпер гэтыя серыі. На жаль, нічога не знайшоў. Відаць, не выдаюць. А, між тым, зборнікі ўражальныя. І для карыстання зручныя: фармат зусім маленькі, у чвэрць аркуша А4. Усяго па 61—63 старонкі (так пазначана ў выхадных даных). І, канешне ж, для чытання, для ўяўлення пра тое, што рабілася, стваралася ў светнай паэзіі ў XX стагоддзі. Дзякуючы такім праектам складалася чытацкае ўяўленне пра невядомыя паэтычныя сувесці. Ды і ўвагу з іншых нацыянальных літаратур да здзейснага ў іншых краінах развіцця. Так, магчыма, пад уплывам і гэтай серыі ў Беларусь з'яўляліся публікацыі новых перакладаў неведомых дагэтуль аўтараў... А пасля ўжо і выяўляліся цікаўнасць да іх паэзіі на мове арыгінала.

Цяпер гартаю кніжачкі славацкага класіка Янкі Ясенскага, чэха Яна Піларжа, грэка Ангеласа Сікеліянаса, аргенцінскага паэта Арманда Тэхадэ Гомеса.

Недзе ў цянётах майго кнігазбору ёсць і іншыя зборнікі з гэтых праектаў. Выдадзеныя на рускай мове накладам у 20, 30 і 50 тысяч экзэмпляраў, цяпер яны — рэдкае «госці» ў букіністычных аддзелах

мінскіх кнігарняў. Нідзе не бачыў я іх і ў Гродне, Брэсце. Відавочна, няшмат з такога накладу ў тых часах, у 1980-я, і трапіла непасрэдна ў Беларусь. «Паэт пастаянна займаецца рэстаўрацыяй разарванай карціны свету, адпраўляючыся разам з чытачом на пошук прыгажосці, адкуль відаць шырокае прасторы жыцця. Мая паэзія таксама карцінная галерэя, у якой развешаны палотнішчы — сведкі розных эпох, трывожных і хвалюючых, шчаслівых і трагічных...» (Ян Піларж). «Паэзія Ясенскага... убавала ў сябе подых вялікай славянскай і ўвогуле вялікай еўрапейскай паэзіі, але таксама і напэўнасць, і дынамічнасць славацкай народнай песні...» «Быў халодны лютаўскі дзень 1943 года. Па вуліцах грэчаскай сталіцы, акупаванай італьянскімі і нямецкімі фашыстамі, марудна рухалася шматтысячная жалобная працэсія. Афіны праводзілі ў апошні шлях народнага паэта Трэціці Косціца Паламаса. Каля свежай магілы класіка літаратуры, пад дуламі гітлераўскіх аўтаматаў Ангелас Сікеліянас, нягледзячы на строгу забарону акупанцыйных уладаў, прачытаў свой верш на смерць вялікага сабрата па пярэ...» «Паэзія ўласціва самай сутнасці чалавека... Кім бы ён ні быў, ён заўсёды марыць

пра ясну — і аднойчы, нечакана для самога сябе, аказваецца ў квітнеючым садзе. Удыхнуўшы водар гэтага саду, ён ніколі не зможа яго забыць. Бо паэзія — гэта заўсёды гераічны і прыгожы подзвіг, у імя якога паэт рызыкуе ўсёй сваёю крывёю» (Арманда Тэхадэ Гомес).

Паэты, якія шырокаму чытачу, тым, хто шукаў прыгажосць, уваходзіў у «квітнеючы сад», нагадвалі, не саромеючыся гаварыць пра тое, што «Я — нішто без айчыны, // я — нішто без народа... Я — паэт. // Значыць — ветразь // народнага ветру. // Значыць — волі народнай // прасты выканаўца».

Новая сустрэча са старымі кнігамі, якім сёння з часу выдання ўжо болей як чатыры дзесяцігоддзі, — сапраўдны напамін пра вечныя вартасці паэзіі. Пра тое, што перавыдання патрабуюць і нашы беларускія класікі. Неабавязкова вялікімі, таўшчэзнымі фаліянтамі... Паэзія выхоўвала адукаванага чытача, паэзія і сёння валодае арсеналам для фарміравання асобы, чалавека светлага і разумнага... Чалавека, які любіць сваю Айчыну, які верыць у свой народ.

Валеры ПАНАСЮК,
г. п. Карэлічы, Гродзенская вобласць
Фота даслана аўтарам

Зімовае чараўніцтва

У галерэі «Універсітэт культуры» праходзіць IV штогадовая выстаўка-конкурс дзіцячага мастацтва «Зімя ўражання». Вучні з розных школ паказваюць свае работы і атрымліваюць ацэнку экспертнага журы, у склад якога ўваходзяць прафесійныя мастакі і выкладчыкі выдленчага мастацтва. Удзельнікі ацэньваюцца ў трох узростава-катэгорыях: 6—10, 11—13, 14—17 гадоў. Мета конкурсу — падтрымаць падлеткаў, якія займаюцца вывучэннем і дэкаратыўна-прыкладным мастацтвам.

Маладым аўтарам прапанавана адлюстравць свае эмоцыі і пачуцці праз зімовую пару ў жывапісе, скульптуры, графіцы. Калі глядзіш на творы дзяцей, адчуваеш святую атмасферу, дух чараўніцтва і вершы у лепшае. Асноўнымі тэмамі, абранымі маладымі творцамі, сталі Калядкі, зімовы вечар, заснежаны Мінск, а таксама гульні і пейзажы. Вялікую частку экспазіцыі складаюць карціны. Мастакі працуюць у розных

тэхніках і з рознымі матэрыяламі, але ў кожнай рабоце адчуваецца свой аўтарскі стыль. Амагары жывапісу адразу заўважаць, каму з юнакоў бліжэй экспрэсіянізм, каму — рэалізм, а хто выбраў для сябе шлях знакамітага Ван Гога. Зімовая тэматыка прадугледжвае адпаведныя колеры. Выстаўка ахутвае «халоднай» атмасферай сінявата-чорнага неба, бялюткага снегу, рознакаляровымі святочнымі ялінкамі. У паўсядзённасці з-за хуткага тэмпу мы не заўважаем, які цудоўны свет вакол нас. Але дзеці больш чулыя да прыгажосці, яны ўсё прыкмячаюць: нават у звычайных рэчах можна ўбачыць нешта дзіўнае і чароўнае, у прыватнасці ў вярчэнні Мінску і яго шматпавярховіках.

Югенія Емяльчанка «Зімя».

Цікава назіраць, як сучасныя дзеці бачаць Калядкі. Нацыянальныя традыцыі не забываюцца, а атрымліваюць новыя рысы сучаснасці. Для сваіх карцін аўтары выкарыстоўвалі фарбы, махеравыя нігі і воўну.

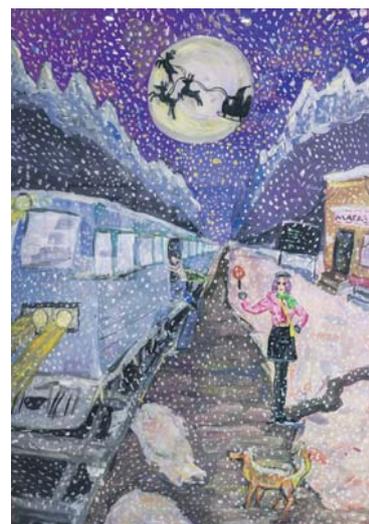
Можна ўбачыць і творы дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва. Сцэны народных гулянняў, незвычайныя ялінкі і самы «зімовы» персанаж беларускай міфалогіі — Зюзя — таксама знайшлі сваё месца ў сцэнах галерэі. Работы выкананы ў розных тэхніках і напрамках: гэта і валінене, і разьба па дрэве, і фларыстычны кампазіцыі. Асаблівае ўражанне робяць шахматы, зробленыя з керамікі, таксама на тэму Калядак. Сустрэкаюцца і рэлігійныя матывы. Гэта работы больш дарослых вучняў, якія будуюць ацэньваюцца ва ўзроставай катэгорыі 14—17 гадоў. Знайшлі адлюстраванне ў творчасці хакей і зімовая рыбалка.

Прыцягвае ўвагу незвычайная ёлка «Васілінка», зробленая Югеніяй Емяльчанка. Гэтая ёлка з валішок адначасова стварае святую навагоднюю атмасферу і вяртае нас да нацыянальных традыцый.

Пасля падвядзення вынікаў арганізатарам будзе падрыхтаваны электронны каталог, дзе можна яшчэ раз убачыць творы маладых аўтараў, размешчаныя ў экспазіцыі.

Выстаўка-конкурс «Зімовыя ўражання» не толькі адкрывае таленты, якія, магчыма, пазней стануць новымі зоркамі беларускага мастацтва, — такія мерапрыемствы даюць нам магчымасць паглядзець на шэрую і марозную пару года па-новаму — з дзіцячай наіўнасцю і верай у чуды, з любоўю да роднай прыроды, з захваленнем такой звычайнай паўсядзённай эстэтыкай.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА, фота аўтара

Мікіта Фралоў «Навагодні экспрэс».

Мар'я Пытляк «Прышла Каляда, прынясла нам усім дабра».

Паліна Ракоць «Зімя вечар».

зваротная сувязь

Незвычайнае ў звычайным

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях — старонкі рамана Фёдара Дастаўскага «Браты Карамазаў» (у выкананні Алега Вінярскага). У «Радыебібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Івана Чыгрынава «Плач перапёлкі» (у выкананні Маргарыты Захарыя).

У перадачы «Літаратурныя гісторыі» — аповяданні аіччынных і замежных аўтараў.

У праект «Прачулым радком» — вершы беларускіх пісьменнікаў.

«Радыеаэтр плюс» у выхадныя прапануе пастаноўку «Шчасце паэта» паводле п'есы

Васіля Віткі, прысвечанай жыццю і творчасці Янкі Купалы.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Таямніцы зачараванага балота». Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМ».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

29 студзеня — у СШ № 137 (вул. Каліноўскага, 50/2) на творчую сустрэчу з Міхасём Пазняковым, які правядзе патрыятычны ўрок для старшакласнікаў «Гэта мая краіна!». Пачатак у 13.40.

30 студзеня — у літаратурны клуб «Шчырасць» пры публічнай бібліятэцы № 22 (вул. Я. Чачота, 23) на творчую сустрэчу з публіцыстам Алінай Грышкевіч і паэтсай Ірынай Захаравай. Пачатак у 16.00.

31 студзеня — на прэзентацыю кнігі мемуараў Мікалая Чаргіна «Трудныя дарогі жыцця» ў Нацыянальную бібліятэку. Пачатак у 16.00.

1 лютага — на творчую сустрэчу Міхася Пазнякова з настаўнікамі беларускай мовы і літаратуры ў публічнай бібліятэцы імя Ф. Багушэвіча (вул. Прытыцкага, 42). Пачатак у 14.00.

2 лютага — у публічную бібліятэку № 13 (вул. Народная, 43а) на пасяджэнне літаратурнай гасціўні «Пад белымі крыламі». Пачатак у 14.00.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Гніламева
Вольга Дадзімева
Алесь Марціновіч

Вячаслаў Нікіфарав
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lit_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказы скаротар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасы;
63880 — ведамасы льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку 25.01.2024 у 11.00
Ум. друку арк. 3,72
Наклад — 792

Друкерня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 145
Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасць з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

